

KÖZPONTI
STATISZTIKAI
HIVATAL

A jóllét magyarországi indikátorrendszer

2013

A jóllét magyarországi indikátorrendszere, 2013

Központi Statisztikai Hivatal, 2014

*A jóllét magyarországi
indikátorrendszere, 2013*

Központi Statisztikai Hivatal, 2014

© Központi Statisztikai Hivatal, 2014

A kézirat lezárásának időpontja: 2014. december 1.

Felelős kiadó: Dr. Vukovich Gabriella elnök

Készült az Életmód,- foglalkoztatás- és oktatásstatisztikai főosztályon.

Főosztályvezető: Janák Katalin

Felelős szerkesztő: Kincses Áron

Vezető szerkesztő: Kelemen Rita

Közreműködők:

Bóday Pál, Boros Julianna, Branstetter Tímea, Huszár Ákos, Kelemen Rita, Keszyús Márk,
Kincses Áron, Németh Eszter, Szabó Zsuzsanna, Szunyogh Zsuzsanna, Zsom Brigitta

Kiadványterv: Gyulai Katalin

Tördelés: Gyulai Katalin, Simonné Horváth Gabriella, Trybek Krisztina

A kéziratot gondozta: Benedek Szabolcs

Internet: www.ksh.hu

Információs szolgálat: Telefon: (+36-1) 345-6789

Borítóterv: Lounge Design Kft.

Nyomdai kivitelezés: Xerox Magyarország Kft. – 2014.169

Hogyan élünk? Milyen életkörülmények jellemzik a magyar lakosságot? Mennyire vagyunk elégedettek az életünkkel? Milyenek a személyes kapcsolataink? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre válaszolnak az emberek életminőségét, életkörülményeit, elégedettségét nyolc dimenzió mentén leíró jóllét indikátorrendszer mutatói. A Központi Statisztikai Hivatal által összeállított indikátorrendszer objektív és szubjektív változókat is felhasználna kíván a hazai sajátosságokkal is számolva széles körű képet adni a magyar lakosság jóllétéről.

Összefoglaló kiadványunkban először publikáljuk a jóllét mérésére kidolgozott hazai indikátorrendszert, valamint ehhez kapcsolódóan egy rövid elemzést. A téma sokszínűsége miatt a mutatórendszer kidolgozásában a Hivatal különböző szakstatisztikai területeinek munkatársai vettek részt biztosítva az indikátorrendszerben érintett területek szakmai helyállóságát. Emellett a hazai szakma képviselői, tudományos szakértői is hozzájárultak véleményükkel, segítő meglátásaikkal a munka sikeres és szakmailag magas szintű kivitelezéséhez. Eredményeinket közérthető kiadványként kívánjuk a közönség elé tárni. Forgatása közben az olvasó azt érezheti, hogy az adatok róla szólnak, a magyar lakosság mindennapjairól, életkörülményeiről, közérzetéről. Célunk, hogy egységes, áttekinthető képet adjunk hazánk lakosságának életminőségéről, figyelembe véve az egyének megélt élményeiből fakadó szubjektív értékeléseket.

A jóllét fogalma jelenleg a legtágabb értelemben tartalmazza mindazt, ami a társadalmat alkotó egyének mindennapjainak minőségéről, életkörülményeiről, közérzetéről statisztikai módszerekkel elmondható. A megközelítés lényege, hogy az egyénre koncentrál, míg korábban a társadalmi jólét a népesség egészére, esetenként azon belül egy-egy csoportra vonatkozó

állításokat fogalmazott meg. Gyakran használt fogalom az életminőség, amely már az egyes személyekre, háztartásokra vonatkozó jellemzőket foglalja magában, de kizárólag objektív mutatókat mentén. A jóllét fogalma ezen túllép oly módon, hogy az objektív változók mellett figyelembe veszi az egyének véleményét, megélt élményeit is. Az anyagi jóllét is a témához kapcsolódó szóösszetétel, de a jelentése csupán az egyén gazdasági, anyagi szempontú életminőségét veszi górcső alá, ami a jóllét egy fontos, de nem egyetlen pillére. Az anyagi életkörülmények vizsgálata mellett figyelembe vesszük az emberek jóllétét befolyásoló legfontosabb – az indikátorrendszerben dimenzióknak nevezett – területeket, a munka- és szabadidő egyensúlyát, az oktatásban való érintettséget, az egészség megőrzésének esélyeit, a személy szűkebb és tágabb életkörülményzetének jellemzőit, a társadalmi, társas hálózatok megtartó erejét, valamint az egyéni szintű és generációs távlatokra is vonatkozó jövőképet. Ezeket a területeket nem önmagukban vizsgáljuk, hanem minden esetben az egyéni jóllét áll a középpontban, és a különböző területeknek az arra való hatásán van a hangsúly. Az egyéni jóllétet pedig úgy lehet meghatározni, mint az egyén azon meghatározó, saját maga, környezete és a társadalom által kölcsönösen befolyásolt komplex mentális és fizikai állapotot, amely az egyén saját életével való általános elégedettségét, a közösségi életben való részvételét, az élet objektív minőségét és annak szubjektív érzetét is magába foglalja.

A jóllét tehát a tényszerű, objektív adatok mellett a szubjektív, az egyén belső világában rejlő jellemzőkre is kiterjed. A szubjektív jelző arra utal, hogy külső megfigyelő által nem leírható információkról van szó, hanem a személy saját, szubjektív értékelését vesszük figyelembe az életkörülmények és élmények megélt minőségére vonatkozóan. A szubjektív jóllét tehát

a jóllét azon szegmense éppen, amellyel több a jóllét az életminőségnél, életkörülmények fogalmánál. Ezt írja le az OECD szubjektív jóllét definíciója, miszerint az embereknek a velük történt eseményekkel, a testükkel, a gondolataikkal és az életkörülményeikkel, összességében az életükkel kapcsolatos különböző értékelések gyűjtőfogalma.

A szubjektív jóllét mérése különbözik a társadalomra vagy az egyén életkörülményeire vonatkozó objektív tényadatok felvételénél. Nyilvánvaló, hogy míg azok esetében az információk egyszerű begyűjtése a feladat, itt az egyénben rejlő, általában korábban nem is megfogalmazott, sok esetben csupán érzetként, képzetként jelen lévő információk feltárása a cél. Ezért megkülönböztetjük az ilyen jellegű kérdéseket, és a vizsgált terület jellege után szubjektív mutatóknak nevezzük őket. Egy adott személy belső világában rejlő információk feltárására a pszichológia tudományterülete nagyszámú eszköztárral rendelkezik, és a megfelelő pszichológiai módszerekkel régóta vizsgálja és feltárja az egyéni jellemzőket. A társadalomstatisztika bizonyos részletezettségről lemondva kvantitatív módszerekkel gyűjt adatokat a lakosság szubjektív jóllétéről, aminek előnye a sokkal kisebb apparátusigény, hiszen az alkalmazott kérdőíves adatfelvételekkel nagyszámúval több személyt lehet egy felmérés során elérni.

A jóllétet leíró sokdimenziós indikátorrendszerek fejlődésében meghatározók a Stiglitz–Sen–Fitoussi Bizottság 2009-ben publikált munkáinak vonatkozó ajánlásai. A bizottság azal a céllal jött létre, hogy javaslatokat tegyen új statisztikai módszerekre, amelyek az addig általánosan elfogadott GDP-mutatónál alkalmasabbak a komplex társadalmi folyamatok érzékenyebb jellemzésére. A célokat és előterjesztett teendőket áthatja egy új attitűd, mely a gazdaság és a globális folyamatok mellett az egyénre, az egyén szubjektív életminőség-érzetére fókuszál. Ezzel új feladatok elé állítva a nemzeti és a nemzetközi hivatalos statisztikákért felelős hivatalokat is.

A jóllét, kiváltképp a szubjektív jóllét nem vonatkoztatható el a nemzet hagyományaitól,

kulturális kontextusától. Ily módon a jóllét mérését célzó indikátorrendszernek is a vizsgált kulturális, társadalmi közeghez kell igazodnia. Ennek megfelelően az általunk kidolgozott indikátorrendszer a magyarországi sajátosságok feltárására fókuszál, nem lemondva arról, hogy az eredményeink értelmezéséhez kontextust adjon a nemzetközi összehasonlítás. A jóllét magyarországi mutatórendszerének célja tehát az ország lakosságának, jellemzőinek feltárása. Ezzel szemben léteznek az országok közötti összehasonlítás céljával létrehozott nemzetközi mutatórendszerek is. A legismertebb az OECD által kidolgozott indikátorrendszer, amelynek nyilvánvaló célja a nemzetközi összehasonlítás, ami természetéből fakadóan kevésbé alkalmas az egy országon belüli akár társadalmi jellemzők mentén jelentkező, akár területi különbségek korrekt jellemzésére. Hazánkban eddig a jóllét- és boldogságkutatások csak kismintás felvételek eredményeire építkeztek, ami során Magyarországon összesen 1000–2000 személy válaszából vontak le következtetéseket, ezért ezek megbízható becslésre, összefüggések feltárására nem alkalmasak. A Központi Statisztikai Hivatal ezzel szemben nagymintás, hivatalos statisztikai adatgyűjtésekből álló, stabil adatokra alapozza az indikátorrendszerét.

Az adatgyűjtések közül kiemelkedő szerepe van, a Központi Statisztikai Hivatal által koordinált, az Európai Unió szintjén harmonizált SILC lakossági adatfelvételnek, amely évente közel 10 ezer háztartás megkeresésével, 22 ezer személylyel készített adatfelvétel eredményeként átfogó információkat szolgáltat a lakosság számos társadalmi, jövedelmi, demográfiai jellemzőjéről, melyek lehetőséget adnak a jelenségek komplex és részletes leírására. A SILC-adatfelvétel további előnye, hogy a tagállamok szintjén egységes struktúra lehetővé teszi változók szintjén az országok közötti összevetést. Kiadványunkban az Európai Unió tagállamaira vonatkozó adatokat, melyeknek minden esetben az Eurostat a forrása, azzal a céllal szerepeltettjük, hogy kontextust adjon a hazánkra jellemző számok értelmezéséhez.

Az Európai Unió hivatalos statisztikáikért fe-

lelős intézménye, az Eurostat 2013-ban az SILC lakossági adatfelvételébe a szubjektív jóllét mérésére szolgáló modult épített be, ami lehetőséget adott az eddigi életminőséget mérő objektív mutatók mellett az egyének szubjektív életelégedettségének, jóllétének vizsgálatára. Magyarországon a témában eddig nem történt ilyen nagymintás, közel 18 ezer megkérdezett véleményét és adatait feldolgozó vizsgálat. A szubjektív jóllétre vonatkozó változók mellett rendelkezésre állnak az egyén életkörülményeit, illetve a háztartását leíró objektív mutatók, háttérváltozók is, amelyek összekapcsolása új lehetőségeket nyit az átfogó elemzésekre, az összefüggések feltárására.

Az Európai Unió szintjén harmonizált, a jóllét mérésére alkalmas, jórészt a tagállamok részéről már korábban is gyűjtött adatokra épülő indikátorrendszer kidolgozás alatt áll, az Eurostat 2015 nyarára tervezi a véglegesítést. Így jelenleg az Európai Unión belül nincs egységes, sőt semmilyen elfogadott nemzetközi indikátorrendszer a jóllét leírására.

Kiadványunkban a kézirat zárásakor, 2014 decemberében rendelkezésre álló legfrissebb adatokat szerepeltetjük, melyek túlnyomó részt a 2013 tavaszán lezajlott SILC lakossági felvételtől származnak. A könyv szerkezete követi a jóllét indikátorrendszer felépítését. A nyolc dimenzió mindegyikéhez egy-egy fejezet kapcsolódik. A fejezeteken belül is egységes rendszert követünk,

a dimenziót bevezető, összefoglaló oldal után a dimenzióhoz tartozó öt indikátor bemutatása következik mutatónként egy-egy oldalon. Ez azt is jelenti, hogy egy-egy változóról részletes áttekintés ebben a kiadványban nem adható, célunk nem is ez volt. Ellenben arra törekedtünk, hogy a vizsgált indikátor kapcsán a fontos, vagy érdekes empirikus eredményeket emeljük ki, szedjük csokorba.

A könnyen kezelhető, áttekinthető felépítés mellett az egyes mutatókról szóló ikonikus vilámlámpákkal is a kiadvány informatív jellegét kívánjuk növelni. Azoknál a mutatóknál, ahol rendelkezésre állnak országok közötti összehasonlítást lehetővé tevő nemzetközi adatok, az indikátort feldolgozó lap szélén hőmérő szemlélteti, teszi könnyen összehasonlíthatóvá az Európai Unió tagállamaira vonatkozó értékeket. Ha a mutatóra vonatkozóan rendelkezésre áll több időpontból származó adat, az indikátor változásának irányát az elmúlt – vagy legutolsó – évhez képest ikonikus képekkel (☺ ☹ ☹) jelezzük. A grafika tehát minden esetben a mutató időbeli változásának pozitív, stagnáló vagy negatív irányát jelzi, nem értékelést ad az aktuális állapotra vagy a folyamatra. Amennyiben az indikátor esetén nem áll rendelkezésre több időpontból származó adat, az idősor, s így az időbeli változás megragadhatóságának hiányát □ grafikai elemmel jelezzük.

Az indikátorrendszer áttekintése

Dimenziók és indikátorok	Nemzetközi összehetés	Változás az előző évhez képest	Oldalszám
1. MUNKAIDŐ ÉS SZABADIDŐ			11
1.1. Egy hét során nagyon sokat dolgozók aránya		☺	12
1.2. Nem szokványos munkarendben dolgozók aránya	✓	☺	13
1.3. Kulturális részvétel		☐	14
1.4. A szabadidő mennyiségével való elégedettség		☐	15
1.5. Munkával való elégedettség		☐	16
2. ANYAGI ÉLETKÖRÜLMÉNYEK			17
2.1. Foglalkoztatottsági ráta	✓	☺	18
2.2. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásokban élők aránya	✓	☺	19
2.3. Jövedelmi helyzet	✓	☺	20
2.4. Anyagi biztonságérzet	✓	☹	21
2.5. A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség		☐	22
3. OKTATÁS, TUDÁS, KÉPZETTSÉG			23
3.1. Korai iskolaelhagyók aránya	✓	☹	24
3.2. Felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok aránya	✓	☺	25
3.3. Felnőttek képzésben való részvételének aránya	✓	☺	26
3.4. Legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya	✓	☺	27
3.5. Tanulók elégedettsége		☐	28
4. EGÉSZSÉG			29
4.1. Egészségesen várható élettartam	✓	☺	30
4.2. Orvosok leterheltsége	✓	☺	31
4.3. Orvosi ellátást igénybe venni nem tudók aránya	✓	☺	32
4.4. Betegség miatt mindennapi tevékenységekben korlátozottak aránya	✓	☺	33
4.5. Saját egészségi állapot szubjektív megítélése	✓	☺	34

Dimenziók és indikátorok	Nemzetközi összevetés	Változás az előző évhez képest	Oldalszám
5. MENTÁLIS KÖZÉRTET			35
5.1. Élettel való elégedettség		☐	36
5.2. Boldog állapot gyakorisága		☐	37
5.3. Ideges állapot gyakorisága		☐	38
5.4. Nyugodt, békés állapot gyakorisága		☐	39
5.5. Csüggedt, levert állapot gyakorisága		☐	40
6. LAKÓKÖRNYEZET ÉS INFRASTRUKTÚRA			41
6.1. A lakókörnyezet minőségével való elégedettség		☐	42
6.2. Környezetszennyezés a lakókörnyezetben	✓	☐	43
6.3. Lakás zsúfoltsága	✓	☐	44
6.4. Otthoni internet hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya	✓	☐	45
6.5. Munkába járás körülményeivel való elégedettség		☐	46
7. TÁRSADALMI TŐKE, TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL			47
7.1. Részvételi arány a parlamenti választásokon	✓	☐	48
7.2. Civil szervezeteken keresztül végzett önkéntes munkát végzők aránya		☐	49
7.3. Részvétel civil szervezetek tevékenységében		☐	50
7.4. Személyes kapcsolati háló		☐	51
7.5. Személyes kapcsolatokkal való elégedettség		☐	52
8. TÁRSADALMI MEGÚJULÁS			53
8.1. Teljes termékenységi arányszám	✓	☐	54
8.2. Belföldi vendég-éjszakák száma	✓	☐	55
8.3. Anyagi helyzetre vonatkozó várakozások		☐	56
8.4. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyermekek aránya	✓	☐	57
8.5. Bizalom az emberekben		☐	58

1. Munkaidő és szabadidő

	1.1. Egy hét során nagyon sokat dolgozók aránya	12
	1.2. Nem szokványos munkarendben dolgozók aránya	13
	1.3. Kulturális részvétel	14
	1.4. A szabadidő mennyiségével való elégedettség	15
	1.5. Munkával való elégedettség	16

Az *egy hét során nagyon sokat dolgozók aránya* az összes foglalkoztatotton belül a heti 50 óránál többet dolgozókat mutatja.

A *nem szokványos munkarendben dolgozók* a foglalkoztatottakon belül azok arányára vonatkozik, akik munkahelyükön rendszeresen dolgoznak éjszaka.

A *kulturális részvétel* azok arányát jelenti, akik az elmúlt 12 hónapban legalább egy alkalommal részt vettek kulturális, szabadidős rendezvényen (színház, mozi, komolyzenei vagy könnyűzenei koncert, múzeum, sportesemény).

A *szabadidő mennyiségével való elégedettség* szubjektív indikátor egy 0-tól 10-ig terjedő skálán méri, hogy az emberek összességében mennyire elégedettek azon idő mennyiségével, amelyet az általuk kedvelt dolgokkal tölthetnek.

A *munkával való elégedettség* szintén szubjektív mutató, ami a 0-tól 10-ig terjedő skálán a megkérdezetteknek a jelenlegi munkájukkal való elégedettségét méri.

A munka- és szabadidő életünk szerves részét alkotja, mindennapi tevékenységeinknek a munkában töltött idő és az azt követő szabadidő felhasználás ad keretet. Az időfelhasználás kettéválasztása az iparosodás korszakáig nyúlik vissza, a szabadidő pon-

tos jelentéstartalma azóta is formálódik, folyamatosan változik.

Az idővel való gazdálkodás, a szabadidő mennyisége, valamint a munkával vagy hasznos tevékenységekkel töltött idő mennyisége közötti egyensúly nagyban befolyásolja az egyéni jóllétet. Közvetetten hat a mentális és fizikai egészségi állapotunkra, aminek továbbgyűrűző hatása anyagi helyzetünket és életkörülményeinket is befolyásolhatja. Az adott tevékenységre szánt időmennyiség mellett hasonlóan fontos tényező az eltöltött idő minősége is. Az időfelhasználás jellege a jólléti indikátorrendszerek állandó szereplője.

A munka- és a szabadidő mennyisége és minősége kölcsönösen hat egymásra. A munkaviszony léte, a munkaidő hossza, a munkaidő elosztása, a munkába járásra fordított idő egyrészt meghatározza a szabadidő mennyiségét, másrészt hatással lehet arra is, hogy jókedvűen és pihentetően, vagy kedvetlenül, frusztráltan, fáradtan használjuk-e fel szabadidőnket.

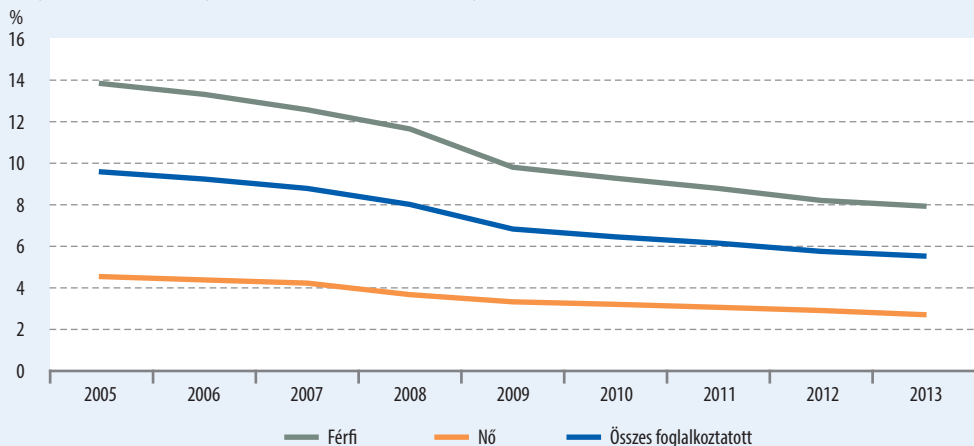
Az idődimenzió egyaránt mérhető objektív és szubjektív mutatókkal is. Az időfelhasználás mennyiségi jellemzőivel elsősorban az egyéni szinten mérhető objektív tényezőket, a munkával és szabadidővel töltött idő minőségét az egyén szabadidővel való elégedettségével ragadhatjuk meg, míg a kulturális és szabadidős programokon való részvétel társadalmi szinten hozhat hasznos információkat.

1.1. Egy hét során nagyon sokat dolgozók aránya

1.1.1. ábra

Az egy hét során nagyon sokat dolgozók arányának alakulása nemenként

Magyarországon az egy hét során nagyon sokat dolgozók aránya 2005 és 2013 között évről évre csökkent.

Az egy hét során nagyon sokat dolgozók aránya fontos jelzőszáma a munkaidő és szabadidő mérlegének. Az időfelhasználás szerkezetén belül három nagy funkcionális egység különíthető el: fiziológiai szükségletek kielégítése (pl. evés, alvás), társadalmi létből fakadó kötelezettségeknek való megfelelés (pl. munka, tanulás) és a fennmaradó, rekreációra, pihenésre fordítható szabadidő. Magyarországon 2005 és 2013 között

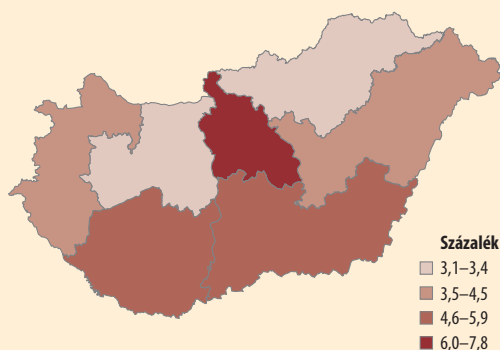
folyamatosan csökkent az összes foglalkoztatottakon belül azok aránya, akik heti 50 óránál többet dolgoztak. 2005-ben ez az érték 9,6% volt, 2013-ban 5,5%. Az időbeli változásban 2009-ben történt kisebb törés a munkaerő-piaci kereslet visszaesésével magyarázható, azt követően a csökkenés mértéke nem olyan jelentős. A férfiak körében körülbelül háromszor annyian dolgoztak heti 50 óránál többet, mint a nők közül. 2005-ben a férfi foglalkoztatottak 13,8, a nők 4,5%-a dolgozott nagyon sokat. 2013-ra az értékek mindkét esetben csökkentek és egyben közeledtek is egymáshoz. A férfiak 5, a nők csupán 2,7%-a dolgozott egy héten 50 óránál többet.

Korcsoportok szerinti bontásban vizsgálva megállapítható, hogy a legtöbbet a 35–44 éves korosztály tagjai dolgoztak. Az egy hét során 50 óránál többet dolgozók 33%-a ebbe a korcsoportba tartozott. Minden negyedik (26%) túlórázó 45–54 éves volt.

Közép-Magyarországon a legmagasabb a nagyon sokat dolgozók aránya (7,8%). Ezzel szemben Észak-Magyarországon csupán 3,1, Közép-Dunántúlon 3,4% ez az arány.

1.1.2. ábra

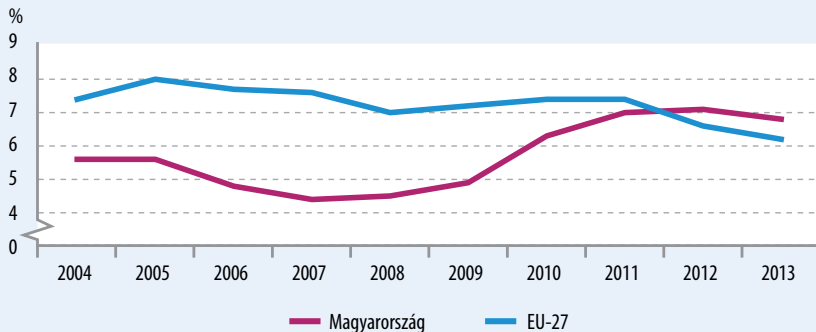
Az egy hét során nagyon sokat dolgozók aránya régióinként, 2013

1.2. Nem szokványos munkarendben dolgozók aránya

1.2.1. ábra
A rendszeresen éjszaka dolgozók aránya

A rendszeresen éjszakai műszakban dolgozók aránya hazánkban az utóbbi évtizedben 5,6%-ról 6,8%-ra nőtt, míg az Európai Unió egészére nézve csökkent.

Szokványos munkarendnek a hétfőtől péntekig tartó, általában 9:00 és 17:00 óra közé eső, de mindenképp napközben történő 8 órás munkavégzést nevezzük. Ehhez képest a nem szokványos munkarend több szegmensben is eltérhet, idesoroljuk a rendszeresen esti órákban, vagy hétfvégeken (szombaton vagy/és vasárnap), vagy éjszakai műszakban végzett munkát. A jóllét szempontjából az éjszakai munkavégzés a legmarkánsabb tényező. Az effajta munkarend hatással lehet a munkavállaló fizikai és mentális egészségére, hiszen bioritmus a felborulhat.

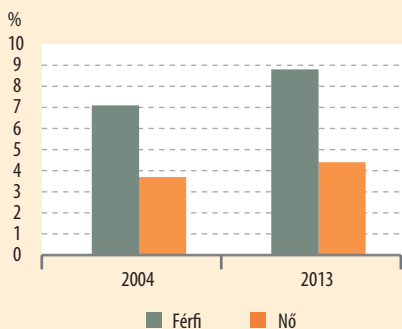
Az Európai Unióban a foglalkoztatottak 6,2%-a dolgozik nem szokványos munkarendben, Magyarországon ez az érték 6,8%. A jelzőszámok Horvátországban (1,5%), Lengyelországban és Portugáliában (3%) a legalacsonyabbak, ezzel szemben Szlovákiában (15,9%) és Máltán (9,8%) dolgoznak a legnagyobb arányban nem szokványos munkarendben.

Az Európai Unióra vonatkozó átlagérték 2004-ről 2013-ra enyhé csökkenést jelez, míg Magyarországon ellentétes a tendencia, és az éjszakai műszakban dolgozók aránya a foglalkoztatottakon belül 5,6%-ról 6,8%-ra nőtt, kilenc év alatt 1,0 ponttal változott.

2013-ban körülbelül kétszer annyi férfi (8,8%) dolgozott éjszakai műszakban, mint nő (4,4%).

Harmadik műszakban az 50–64 éves korosztály dolgozik legkisebb (5,8%), a 15–24 éves fiatalok a legnagyobb (10,1%) arányban, ez feltehetően életkori sajátosságokkal és ágazati tényezőkkel magyarázható.

1.2.2. ábra
A nem szokványos munkarendben dolgozók aránya nemek szerint

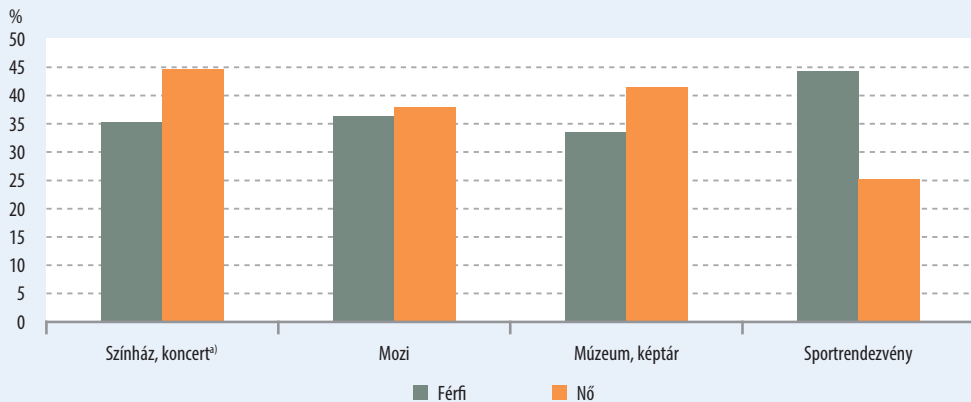
1. A rendszeresen éjszaka dolgozók aránya a foglalkoztatottakon belül az Európai Unió tagállamaiban, 2013, %

1.3. Kulturális részvétel

1.3.1. ábra

Kulturális rendezvényeket látogatók aránya nemenként, 2012

^{a)} Opera-, balett- és táncelőadással együtt.

A kulturális részvétel Közép-Magyarországon a legmagasabb (37%), Dél-Dunántúlon a legalacsonyabb (7%).

A kulturális részvétel indexe több mutatószám-ból tevődik össze, és arra ad választ, hogy a 25–64 éves korú népesség hány százaléka nézett meg az utóbbi 12 hónapban színházi vagy zenei előadást, látogatott el moziba, múzeumba vagy vett részt sportrendezvényeken. A felsorolt kulturális tevékenységek közül a legnagyobb arányban színházi, vagy zenei előadásokon vettek részt (40%). A lakosság 37%-a volt legalább egyszer moziban, 37%-a látogatott el múzeumba, és 34%-a vett részt sportrendezvényeken.

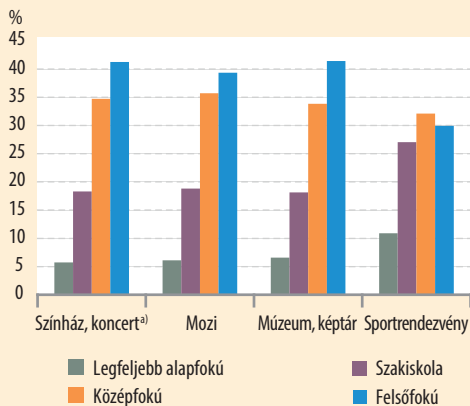
Iskolai végzettségük alapján a felsőfokú képzettségűek látogattak el legnagyobb arányban rendezvényekre, bár a sport iránti érdeklődésük a többi rendezvénytípushoz képest alacsonyabb. A középfokú végzettséggel rendelkezők mind a négy rendezvénytípuson kiegyenlített arányban vettek részt, kicsivel több mint 30%-uk volt valamilyen kulturális rendezvényen. A szakiskolai bizonyítványt szerzők lényegesen magasabb arányban (27%) vettek részt sportrendezvényeken. A legfeljebb alapfokú végzettségűek kulturális részvétele mind a négy rendezvénytípus esetén alacsony.

A férfiak sportrendezvényekre, a nők színházi, zenei rendezvényekre járnak szívesebben.

Összességében a nők 56, a férfiak 43%-a látogatott rendezvényeket. A nők felülreprezentáltsága szinte minden rendezvénytípusnál jelen van. Kivételt egyedül a sportesemények jelentenek, ahová fél év alatt legalább egyszer minden második férfi (44%), míg a nők közül csak minden negyedik (25%) látogat el.

1.3.2. ábra

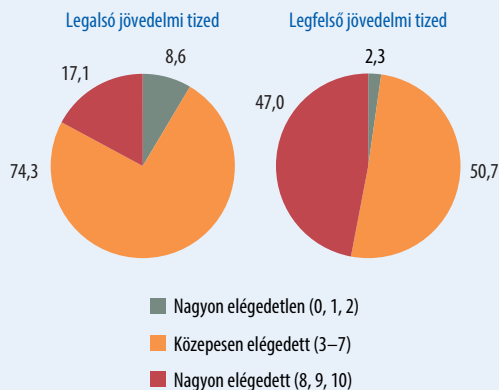
A kulturális rendezvényeket látogatók aránya legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2012

^{a)} Opera-, balett- és táncelőadással együtt.

1.4. A szabadidő mennyiségével való elégedettség

1.4.1. ábra

A szabadidő mennyiségével való elégedettség* megoszlása a legalsó és a legfelső jövedelmi tizedekben, 2013

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

! A magasabb jövedelmi tizedbe tartozók és a fiatalok a leginkább elégedettek rendelkezésre álló szabadidejük mennyiségével.

A szabadidős tevékenységekre, a rekreációra és feltöltődésre fordítható idő az egyén kikapcsolódása, közérzete szempontjából fontos tényező. Hosszú- és rövidtávon az élet szinte minden területére, a munkahelyi teljesítményre, az egészségre, a magánéletre is pozitív vagy negatív hatást gyakorolhat. Nehéz objektív értéket meghatározni arra vonatkozóan, hogy mikor rendelkezik egy felnőtt ember elegendő szabadidővel, hiszen ez az egyéni igények és a különböző életkörülmények függvénye. Ezért az alábbiakban egy olyan elégedettségi mutatót használtunk, amely az egyén szubjektív igényéhez képest értékeli annak megélt mennyiségét. Az ezzel kapcsolatos kérdésre a 16 éves és idősebb lakosok az elégedettséget kifejező választ egy 0-tól 10-ig terjedő skálán helyezték el, ahol a 0 az egyáltalán nem elégedett, a 10 a teljesen elégedett választ takarta.

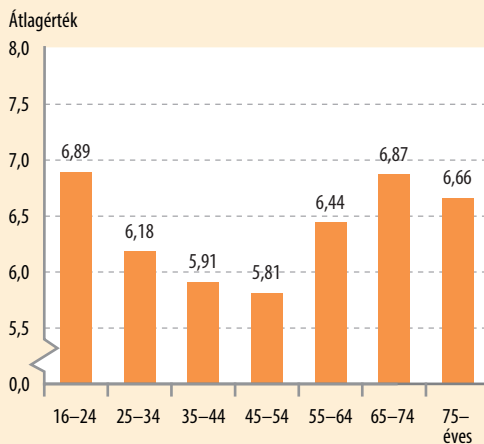
Hazánkban a 16 éves vagy idősebb lakosság körében a szabadidő mennyiségével való elégedettség átlagértéke 6,33 pont. A lakosság 33,5%-a vallotta azt, hogy nagyon elégedett (8, 9, 10 válaszérték)

a szabadidejének mennyiségével és 5,2% volt a nagyon elégedetlenek (0, 1, 2 válaszérték) aránya.

A férfiak és a nők között e tekintetben nincs jelentős eltérés, bár a nők körében kicsivel magasabb a nagyon elégedettek aránya. Jövedelmi tizedek szerinti bontásban nagyobb az egyenlőtlenség: az átlagérték a legalsó jövedelmi tizedtől (5,4) a legfelső jövedelmi tizedig (6,9) haladva folyamatosan növekszik. A legfelső jövedelmi tizedben a nagyon elégedetlenek aránya mindössze 2,3, ezzel szemben a legalsó jövedelmi tizedben 8,6%.

Gazdasági aktivitás szerint a tanulók (7,17) és a nyugdíjasok (6,87) a legelégedettebbek a szabadidejük mennyiségével, a teljes munkaidőben dolgozók körében ez az átlagérték 6,04. Ennek hátterében az állhat, hogy mind a tanulók, mind a nyugdíjasok esetében az időhöz kötött kötelezettségekre, munkára fordított idő alacsony. Az urbanizáció foka szerint vizsgálva minél sűrűbben lakott területen él valaki, annál elégedettebb szabadidejének mennyiségével (gyéren lakott területen 6,21, sűrűn lakott területen 6,42 a jelzőszám átlagértéke).

1.4.2. ábra

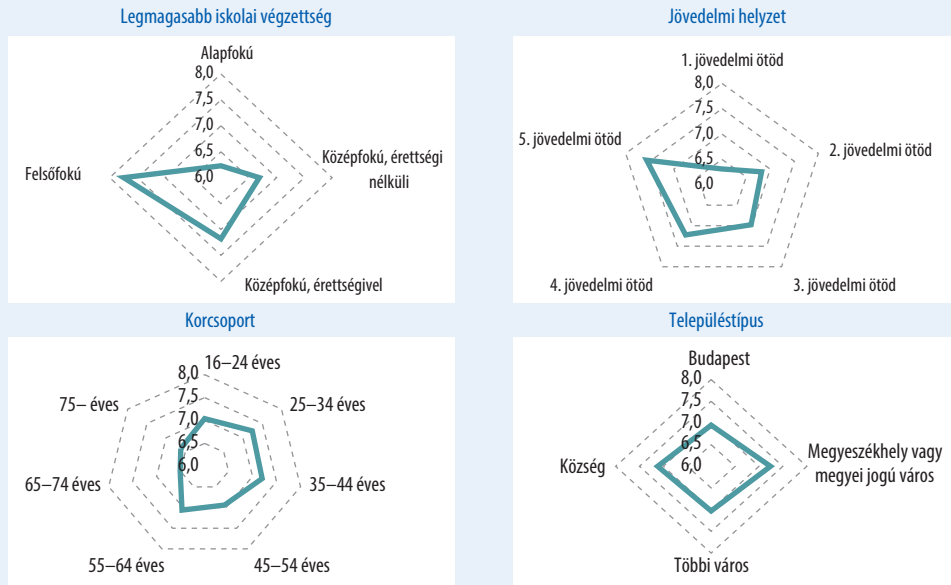
A szabadidő mennyiségével való elégedettség* átlagértéke korcsoportok szerint, 2013

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

1.5. Munkával való elégedettség

2.5.1. ábra

A munkával való elégedettség* legmagasabb iskolai végzettség, jövedelmi helyzet, korcsoport és településtípus szerint, 2013

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

A szabadidő mennyiségével való elégedettség alacsonyabb mértékű, mint a munkával való elégedettség.

A munkával való elégedettség egyszerre fejezi ki az egyén viszonyulását a foglalkozásához, foglalkoztatottságához, valamint munkahelye jellemzőinek – munkahelyi légkör, tevékenység, munkabér – szubjektív értékelését. Az egyéni képességek és elvárások különbözősége miatt fontos változó a munkahely és a munkavégzés megélt minősége, szubjektív értékelése. A szubjektív jelleg ez esetben lényegesen összetettebb és fontosabb információkat szolgáltat a társadalom munkával kapcsolatos közérzetéről, hiszen a munkahelyeket, foglalkoztatottságot leíró térszerű adatokkal szemben ez a mutató tartalmazza a jóllét szempontjából igazán fontos egyéni értékelést, elégedettségérzetet.

A munkával való elégedettség országos átlagértéke 7,09 pont a 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol a 0 az egyáltalán nem elégedett, a 10 a teljesen elégedett választ jelöli.

Iskolai végzettség szerint jelentősek a különbségek. A felsőfokú végzettségűek a legelégedettebbek (7,75), az alapfokú végzettségűek a legkevésbé elégedettek (6,23) jelenlegi munkájukkal. Az iskolai végzettség szerinti görbéhez hasonló alakot vesz fel a jövedelmi helyzetet ábrázoló pókháló. A legalsó jövedelmi ötvödbe tartozók a legelégedetlenebbek (6,31) a munkájukkal, a legfelső jövedelmi ötvödbe tartozók (7,56) a legelégedettebbek.

Korcsoportos bontásban elemezve azt figyelhetjük meg, hogy a munkaképes korú csoportok közül a 45–54 évesek a legelégedetlenebbek munkájukkal (6,94), és a 25–34 évesek átlagosan a legelégedettebbek (7,24). Továbbá, bár elégedettségük között nincs jelentős különbség, a Budapesten élők valamivel kisebb mértékben elégedettek (6,95), mint a megyeszékhelyen vagy megyei jogú városokban lakók (7,24), illetve a községekben élők (7,12).

2. Anyagi életkörülmények

	2.1. Foglalkoztatottsági ráta	18
	2.2. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya	19
	2.3. Jövedelmi helyzet	20
	2.4. Anyagi biztonságérzet	21
	2.5. A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség	22

Foglalkoztatottsági ráta alatt a népesség egy adott korcsoportján (az alábbi fejezetben a 15–64 éveseken) belül a foglalkoztatottak arányát értjük. Foglalkoztatottnak a hetente legalább egy órányi, jövedelmet biztosító tevékenységet végzőket tekintjük.

A **nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők arányát** leíró mutató a teljes lakosságon belül az ilyen háztartásban élők arányát mutatja. Egy háztartást nagyon alacsony munkaintenzitásúnak tekintünk, ha a háztartásban élő munkaképes korú (18–59 év közötti) személyek átlagosan az előző évben a lehetséges munkaidejük kevesebb mint 20%-át töltötték munkával.

A lakosság **jövedelmi helyzetét** a 18–64 éves korosztályra számított, egy főre jutó nettó havi átlagjövedelemmel jellemezzük.

A háztartás **anyagi biztonságérzetét** egy szituációs kérdéssel mértük, amely arra vonatkozott, hogy képes lenne-e a háztartás egy váratlan, nagyobb összegű kiadást a saját forrásaiból fedezni.

Az **anyagi helyzettel való elégedettséget** feltáró kérdésre a 16 éves vagy idősebb lakosok a háztartásuk megélt anyagi helyzetét, azzal való elégedettségüket értékelték egy 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol a 0 az egyáltalán nem elégedett, a 10 pedig a teljesen elégedett válasznak felelt meg.

A jövedelemre vonatkozó adatokat a referencia idősor szerint vettük számba.

A lakosság életkörülményének, jóllétének komplex összefüggésrendszerében az egyik legfontosabb tényező a háztartások gazdasági, jövedelmi állapota. A háztartás, vagy azon belül az egyén anyagi helyzete többszörösen hat az emberek közérzetére, az egyének jóllétére, összességében a társadalom állapotára.

A 20. század második felében a fejlett országok anyagi életkörülményei jelentősen javultak, ennek ellenére az ott élő emberek nem feltétlenül érezték boldogabbnak magukat. Az anyagi javak csak egy bizonyos szintig képesek növelni az egyének életminőségét, jóllétét. Az anyagi életkörülményekre ennek alapján úgy tekinthetünk, mint a jóllét szükséges, ám nem elégséges feltételére.

A javakhoz való hozzájutást a rendelkezésre álló és a potenciálisan elérhető anyagi erőforrások befolyásolják, amelyek között a legnagyobb jelentősége a jövedelemnek van. A foglalkoztatottságból való kiszorulás az erőforrások csökkenését eredményezi, az ezzel járó hátrányok együttes hatásai pedig a társadalmi elszigetelődés, a szegénység, valamint az életminőség romlásának kockázatát növelik.

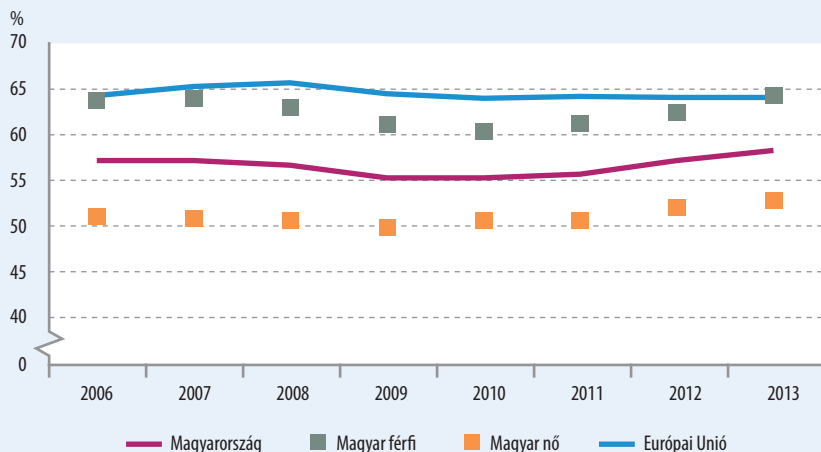
Az anyagi életkörülményeket körüljáró fejezet éppen ezért elsősorban a munkaerő-piaci jelenlétre, valamint a lakosság jövedelmi helyzetének bemutatására és annak megélt minőségére koncentrálna. Az egyén szubjektív szintjén az anyagi biztonságérzet és az anyagi helyzettel való elégedettség is része az indikátorrendszernek.

2.1. Foglalkoztatottsági ráta

2.1.1. ábra

A 15–64 évesek foglalkoztatottsági rátája nemenként

! 2013-ban a 15–64 éves foglalkoztatottak száma 64 ezer fővel bővült, a foglalkoztatási arány 57,2-ről 58,4%-ra javult az előző évihez képest.

A munka világát hazánkban az elmúlt 25 év alatt a rendszerváltás okozta gazdasági szerkezetátalakulás és a 2008 őszén kibontakozó válság alapjaiban átstrukturálta, kialakítva egy európai vonatkozásban alacsony foglalkoztatási, valamint magas munkanélküliségi és inaktivitási szintet. A válság hatása a munkaerőpiacra 2009-ben volt a legintenzívebb. A foglalkoztatottság csökkenése 2010 végére megállt, a 2011. évi stagnálást követően 2012-ben növekedésnek indult. 2013-tól kedvezően alakultak a munkaerő-piaci folyamatok: a 15-64 évesekre vonatkozó foglalkoztatottság a megelőző éveknél nagyobb mértékben, 1,2 százalékponttal növekedett. 2013 végére a foglalkoztatottak száma az elmúlt két évtized legmagasabb értékére emelkedett, megközelítette a 4 millió főt. Mindez nemzetközi összehasonlításban is hazánk munkaerő-piaci helyzetének javulását eredményezte.

2. Foglalkoztatottsági ráta az Európai Unió tagállamaiban, 2013, %

A férfiak és a nők munkaerő-piaci jelenléte között jelentős a különbség. 2013-ban a férfiak körében 11,5 százalékponttal magasabb (64,3%) volt a foglalkoztatottak aránya, mint a nők között (52,8%). A 25 év alatti, valamint a 60 évnél idősebb népesség alacsony munkaerő-piaci jelenléte jelentősen mérsékli a foglalkoztatottsági rátát. A munkaerőpiacon csak kis számban jelen lévő fiatal felnőtteket kevesebb mint 20, a 60–64 év közötti népességet 16%-os foglalkoztatási arányszám jellemzi. A munkaerőpiacról való kiszorulás leginkább az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező népesség számára jelent kockázatot, mivel az iskolázottsági szint emelkedésével együtt a foglalkoztatottság esélye is növekszik.

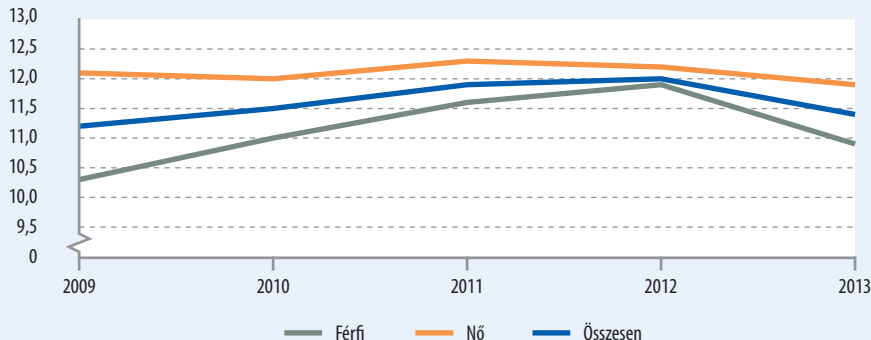
Észak-Magyarországon a legalacsonyabb a foglalkoztatottsági ráta (51,7%). A 15–64 évesek között a foglalkoztatottak aránya Nyugat-Dunántúlon (62,0%) és Közép-Magyarországon (62,8%) a legmagasabb, ez utóbbira a főváros magas, 64,5%-os foglalkoztatottsága erős befolyással van.

2.2. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya

2.2.1. ábra

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya nemek szerinti bontásban

Európán belül Svájcban a legalacsonyabb (4%) és Görögországban a legmagasabb (18%) a nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya. Magyarországon 12% alatti.

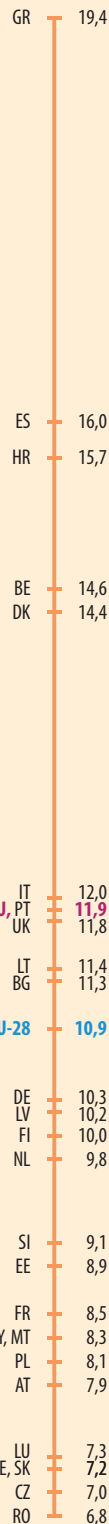
Nagyon alacsony munkaintenzitásúnak azokat a háztartásokat tekintjük, ahol a háztartásban élő munkaképes korú (18–59 év közötti) személyek átlagosan a lehetséges munkaidejük kevesebb, mint 20%-át töltötték munkával. A definícióban megfogalmazott jellemző önmagában nem jelent hátrányt, nem szükségszerűen rontja az egyén jóllétét. Lehet, hogy meglévő vagyomból, befektetésből magas szintű anyagi körülmények között, munkavégzés nélkül él valaki. Ennek ellenére a mutató leszorítása az Európa 2020-célok között szerepel, és a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés mutatójának egyik dimenziója. Ennek oka, hogy egyrészt a nagyon alacsony munkaintenzitás valószínűsíti az anyagi javak hiányát, másrészt a munkavégzés társadalmi, társas rendszeréből való kimaradás maga után vonhatja a társadalmi kirekesztődés kockázatát. A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartások az átlagosnál jóval nagyobb mértékben vannak kitéve a szegénységnek, szegénységi kockázatuk több mint négyszerese az országos átlagnak.

Az elmúlt nyolc évben a nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők

aránya Magyarországon 11–13% között mozgott, 2013-ban ez az érték 11,4% volt. Kiemelkedően magas a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők esetén, ami az iskolázottság és a munkaerő-piaci részvétel Magyarországon jellemző erős kölcsönhatására hívja fel a figyelmet. A közép- vagy felsőfokú bizonyítvánnyal rendelkezők esetén a nagyon alacsony munkaintenzitás kockázata jelentősen alacsonyabb, a munkaképes korú lakosságon belül 10% alatt stagnált.

Az alacsony munkaintenzitás szoros összefüggést mutat a háztartások jövedelmi helyzetével. Magyarországon a legalsó jövedelmi ötödbe tartozó népesség 40%-a élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban. A jövedelmi csoportok között a gazdagabbak felé haladva az alacsony munkaintenzitás kockázata folyamatosan csökken, a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók közül csupán minden 100. személy élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban.

3. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya a 18–59 éves népéségen belül az Európai Unió tagállamaiban, 2012, %

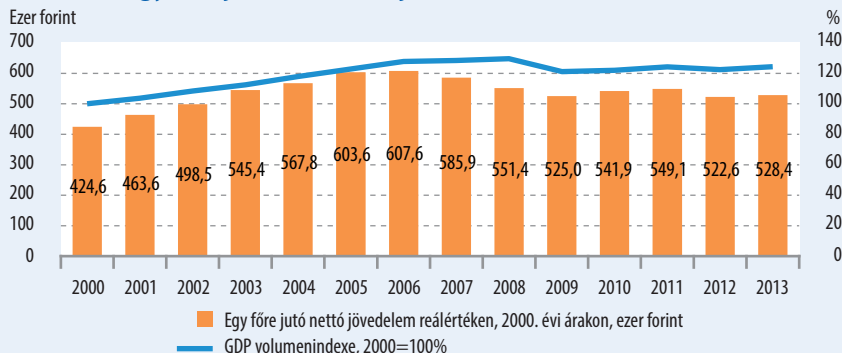

2.3. Jövedelmi helyzet

2.3.1. ábra

A GDP és az egy főre jutó éves nettó jövedelmek alakulása

A lakosság leggazdagabb felső 20%-a több mint négyszer annyi jövedelemmel rendelkezik, mint a népesség legszegényebb ötöde.

A jövedelem nagymértékben meghatározza az emberek sikeresség érzetét, társadalmi megbecsültségét. Az egyén önbecsülésének egyik pillére, hogy munkáját a külvilág hogyan értékeli, aminek egyik kifejező eszköze a munkáért kapott jövedelem. Ily módon a jövedelmi helyzet előrevetíti a társadalmi hasznosságérzetet, a társadalmi megbecsültséget, a sikerességet, az önbecsülést és végső soron az általános közérzetet.

Az anyagi helyzet direkt befolyással bír az életminőség objektív tényezőire is. A jövedelmi helyzet hatása az életminőségre és jólétre olyan erős, hogy hétköznapi értelemben sok esetben azonosítják is a kettőt. A rendelkezésre álló anyagi források hatással vannak többek között a szabadidő aktív, tartalmas eltöltésére, az egyén oktatásban való részvételére, a háztartás lakókörnyezetének, lakásának minőségére, és mindezek befolyásán keresztül a háztartáshoz tartozó személyek fizikai és mentális egészségi állapotára.

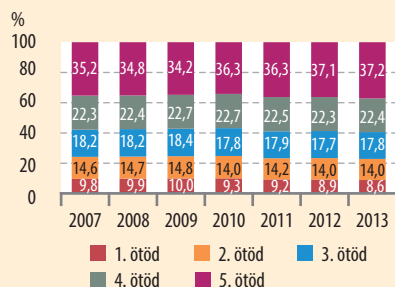
Az egy főre jutó éves nettó jövedelem értéke 2013-ban 528,4 ezer forint, az előző évhez képest növekedett ez az érték. A jövede-

lem nagyságára az egyén gazdasági aktivitása (amire az iskolai végzettség jelentős befolyással bír), valamint a háztartás típusa, a nevelt gyermekek száma és a lakóhely van elsődleges hatással. Az elmúlt évben a felsőfokú végzettséggel rendelkező felnőttek 2,2-szeres havi átlagos jövedelemmel rendelkeztek a legfeljebb általános iskolát végzettekhez viszonyítva, a különbség nőtt az elmúlt nyolc évben.

A jövedelem eloszlásának a szerkezete ugyanakkor elég stabil volt. Míg 2009-ben a népesség felső 20%-a az összes jövedelem valamivel több mint negyzedét birtokolta (40,4%), addig 2013-ra 43,3%-ára nőtt e csoportnak az összjövedelemből való részesedése.

2.3.2. ábra

Az összes jövedelem megoszlása jövedelmi ötödök szerint

4. A jövedelem eloszlásának egyenlőtlensége az Európai Unió tagállamaiban

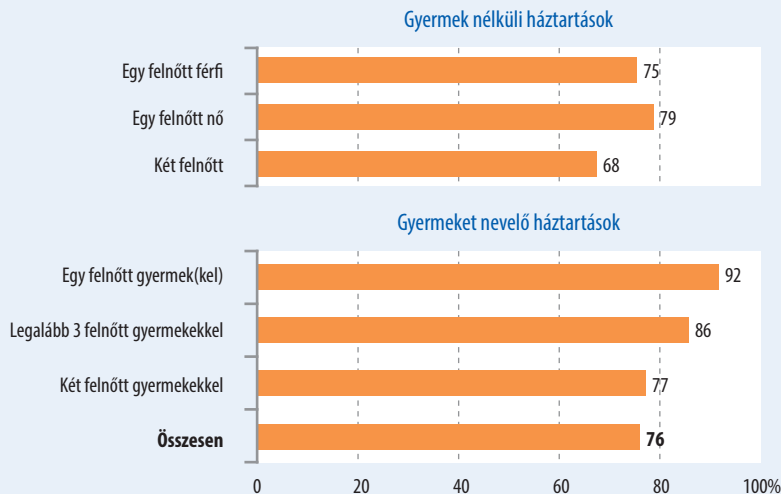

2.4. Anyagi biztonságérzet

2.4.1. ábra

Váratlan, nagyobb összegű kiadás fedezetének hiánya háztartástípusok szerint, 2013

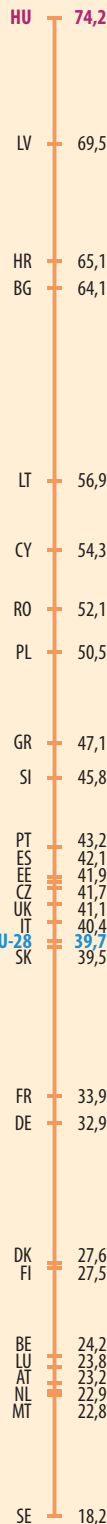
Norvégiában a lakosság csupán 11%-a véli úgy, hogy egy váratlan, nagyobb kiadás fedezete problémát jelentene számukra, Magyarországon ez az arány ennek közel 7-szerese.

Az anyagi javak nem csak azok tárgyra, élményre váltása révén járulhatnak hozzá az egyén jóllétéhez, hanem csupán meglétük adta biztonságérzet is jelentősen befolyásolja az ember közérzetét. A meglévő életszínvonal fenntartása mellett a tudatos, felelős felnőtt a jövőben esetlegesen bekövetkező, pénzt igénylő probléma megoldhatóságára is gondol. Bizonytalanságot és szorongást okozhat annak lehetősége, hogy a saját anyagi források hiánya miatt a környezetének van kiszolgáltatva az egyén. A pozitív jövőkép magába foglalja azt a képességet és biztonságot, hogy a személy bízik abban, hogy a változó körülmények között mindig képes lesz megfelelő erőforrásokat mobilizálni. A jövőre vonatkozó elképzelések és lehetőségek pozitív, illetve negatív értékelése befolyásolja a társadalmi csoportok és az egyének jövőképét, ezáltal jelen érzelmi állapotát, jóllétét is.

Az anyagi biztonságérzetet egy szituációs kérdés méri, amely arra vonatkozik,

hogy a jövőben egy elképzelt, nagyobb összegű (66 000 forint) kiadás szükségesszerű kifizetésére a személy háztartása képes lenne-e. Hazánkban igen magas (76%) a lakoságon belül azok aránya, akik olyan háztartásban élnek, ahol véleményük szerint nem tudnák fedezni egy nagyobb összeg kifizetését. A gyermeket nevelő háztartások az átlagosnál még kevésbé érzik a jövőre vonatkozó anyagi biztonságban magukat. Legkevésbé a gyermeket vagy gyermekeit egyedül nevelő szülők vélik úgy, hogy váratlan, nagyobb kiadást fedezni tudnának. A gyermek nélküli háztartások között az egyedül élők kevésbé, a felnőtt társal élők az országos értékhez képest pozitívabban látják a jövőre vonatkozó anyagi biztonságukat.

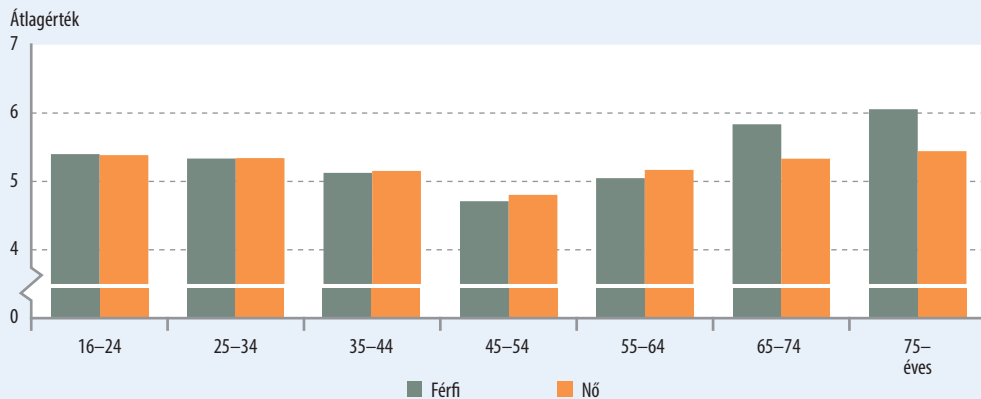
5. A népességben belül azok aránya, akik önbevallásuk szerint nem képesek egy váratlan, nagyobb összeg saját forrásból történő fedezetére, 2012, %

2.5. A háztartás anyagi helyzetével való elégedettség

2.5.1. ábra

Az anyagi helyzettel való elégedettség* átlagértéke nemek és korcsoportok szerint, 2013

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

A felnőtt lakosság 18,7%-a 2013-ban nagyon elégedett volt anyagi helyzetével, miközben a nagyon elégedetlenek aránya 14,8% volt.

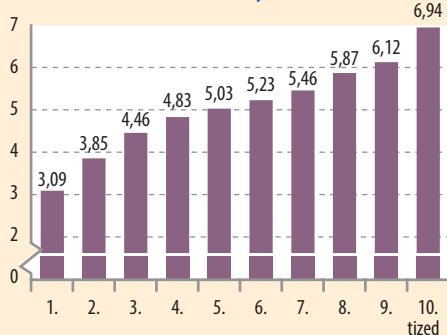
Az anyagi helyzet szubjektív megítélése arról szolgáltat információkat, hogy a rendelkezésre álló anyagi javaknak mekkora az egyén által megélt értéke. Az elégedettséget az objektív tényezőkön kívül befolyásolják az egyén elvárásai, vágyai, illetve saját helyzetének viszonyítása a környezetéhez képest. Ily módon szubjektív és relatív is, de a jóllét szempontjából éppen a relativitással összefüggő megélt, saját értékelés az, ami a meghatározó, hiszen az egyén közérzetét, jóllétét ez alapozza meg.

Az anyagi körülmények szubjektív megítélését a megkérdezettek egy tízfokozatú skálán értékelték, ahol a 0 az egyáltalán nem elégedett, a 10 pedig a teljesen elégedett választ jelentette. Hazánkban a 16 éves vagy idősebb felnőtt lakosság esetén az átlagérték 5,21 pont volt 2013-ban. A skála felső három értékével (8, 9 vagy 10 válaszértékek) a felnőtt lakosság 18,7%-a jellemezte az anyagi helyzetét. Közel ugyanilyen arányban (14,8%) voltak azok, akik nagyon elégedetlenek (0, 1 vagy 2 válaszértéket adók) voltak háztartásuk gazdasági körülményeivel.

Míg a fiatalabb generációk esetén a magasabb elégedettség mellett nem mutathatók ki nemi különbségek, addig a 64 évnél idősebbek esetén a férfiak lényegesen elégedettebbek voltak anyagi lehetőségeikkel, mint a nők.

2.5.2. ábra

Az anyagi helyzettel való elégedettség jövedelmi tízedek szerint, 2013

Az anyagi javakra a jóllét egyik valószínűségi feltételeként tekinthetünk. Ezt támasztotta alá a jövedelmi helyzet és az anyagi helyzettel való elégedettség közötti összefüggés vizsgálata.

Az anyagi helyzet szubjektív megítélése erősen függ a jövedelmi helyzettől, de az elégedettség mértéke az objektív mutatókkal nem arányos. Erre utal, hogy bár a felső 20%-ba tartozók átlagosan négyszer akkora jövedelemmel rendelkeztek, mint az jövedelem szerint alsó 20%-ba esők, anyagi helyzetükkel nemhogy négyszer, de kétszer sem voltak olyan elégedettek.

3. Oktatás, tudás, képzettség

	3.1. Korai iskolaelhagyók aránya	24
	3.2. Felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok aránya	25
	3.3. Felnőttek képzésben való részvételének aránya	26
	3.4. Legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya	27
	3.5. Tanulók elégedettsége	28

Korai iskolaelhagyók aránya: a 18–24 évesek közül azok aránya, akik legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkeznek, és a felmérést megelőző négy hétben nem vettek részt sem iskolarendszerű oktatásban, sem felnőttképzésben. Ez a mutató az oktatásból, képzésből való lemorzsolódást méri, és az *Európa 2020: Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés* stratégia egyik kiemelt indikátora.

Felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok aránya: a 30–34 évesek közül azok aránya, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. Az *Európa 2020: Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés* stratégiájának egyik kulcsmutatója.

Felnőttek képzésben való részvételének aránya: a 25–64 évesek közül azok aránya, akik a kikérdezést megelőző négy hétben iskolarendszerű vagy iskolarendszeren kívüli oktatásban, képzésben vettek részt.

Legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya: a 25–64 évesek közül azok aránya, akik önbevallás alapján legalább egy idegen nyelvet beszélnek.

Tanulók elégedettsége: a 16 éves vagy idősebb tanulók körében azok aránya, akik összességében tartalmasnak érzik azokat a tevékenységeket, amelyeket végeznek.

Az egyének életpályáját, munkaerő-piaci kilátásait, a társadalomban betöltött szerepét, jövedelmi helyzetét, közvetett módon életminőségét és általános jóllétét jelentősen befolyásolja az oktatásban való részvétel lehetősége, illetve a tanulási folyamat során megszerzett iskolai végzettség szintje.

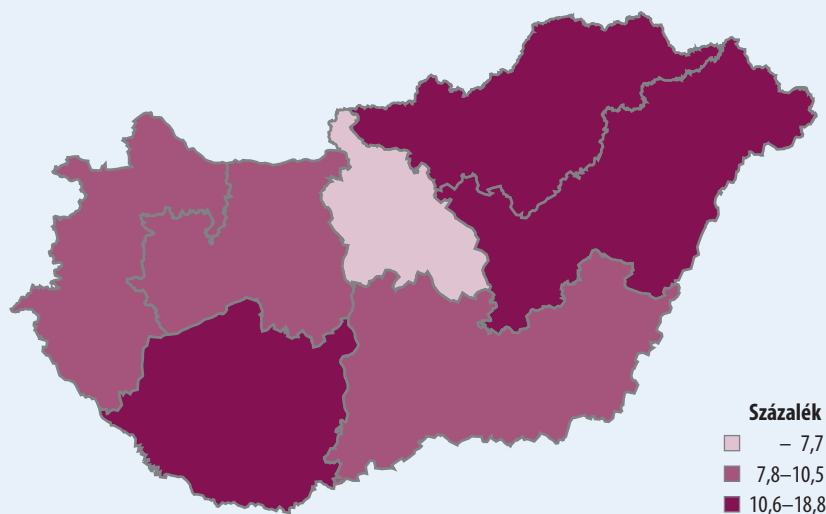
Össztársadalmi szempontból is nagyon fontos az iskolából kimaradók arányának viszszaeszközítése, és az iskolázottsági szint emelése, ami európai szinten is stratégiai prioritássá vált az elmúlt években. Az iskolarendszerben megszerzett végzettség mellett – vagy annak kiegészítéseként – az egész életen át tartó tanulási folyamatban elsajátított ismeretek, kompetenciák segítik az egyéneket, hogy lépést tudjanak tartani a fejlődéssel, képesek legyenek alkalmazkodni a folyamatosan változó világhoz és a munkaerő-piaci igényekhez. Különösen ez utóbbinál bír kiemelt jelentőséggel az idegennyelv-ismeret, ami nemcsak az egyéni elvárások megvalósításához, hanem az ország versenyképességének növeléséhez is nagymértékben hozzájárul.

3.1. Korai iskolaelhagyók aránya

3.1.1. ábra

A korai iskolaelhagyók aránya Magyarországon régióként, 2013

! Magyarországon a korai iskola elhagyók aránya 2013-ban 11,8%, ami megfelel az Európai Unió átlagának (12,0 %).

Az iskolából korán kimaradók arányának 10% alá való csökkentése 2020-ig az *Európa 2020* stratégia egyik kiemelt célkitűzése, amely eléréséhez az egyes tagállamok a saját – egyedi adottságaikhoz illeszkedő – nemzeti vállalásaikkal járulnak hozzá. Magyarország ezt a célértéket 10%-ban határozta meg. 2013-ra tíz – köztük öt Magyarországgal egyidőben csatlakozott – országnak sikerült saját nemzeti célkitűzését teljesítenie.

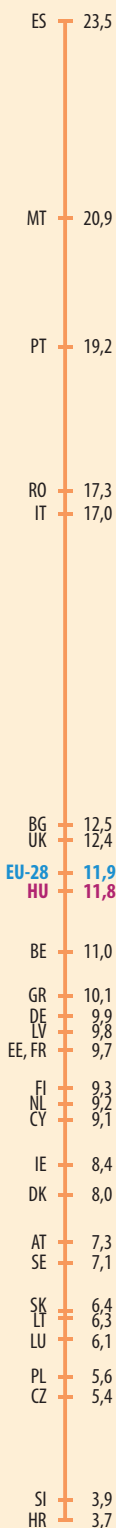
Magyarországon a korai iskola elhagyók aránya 2000 és 2010 között 13,9%-ról 10,5%-ra csökkent, majd 2013-ra 11,8%-ra nőtt. Ez egyrészt az iskolából alacsony végzettséggel

kikerülők nagyobb számával, másrészt a felnőttoktatásban való részvétel csökkenésével magyarázható.

A nők körében (11,1%) alacsonyabb az iskolából kimaradók aránya, mint a férfiaknál (12,5%).

A leszakadók arányában területileg is jelentősek a különbségek. Míg Közép-Magyarországon a korai iskolaelhagyók aránya még a 10%-os nemzeti célkitűzésnél is kedvezőbb (7,7%), addig a Dél-Dunántúlon, valamint az Észak-Alföldön meghaladta a 14%-ot. Az iskolából kimaradó fiatalok aránya Észak-Magyarországon a legmagasabb (18,8%).

6. Korai iskolaelhagyók aránya az Európai Unió tagállamaiban, 2013, %

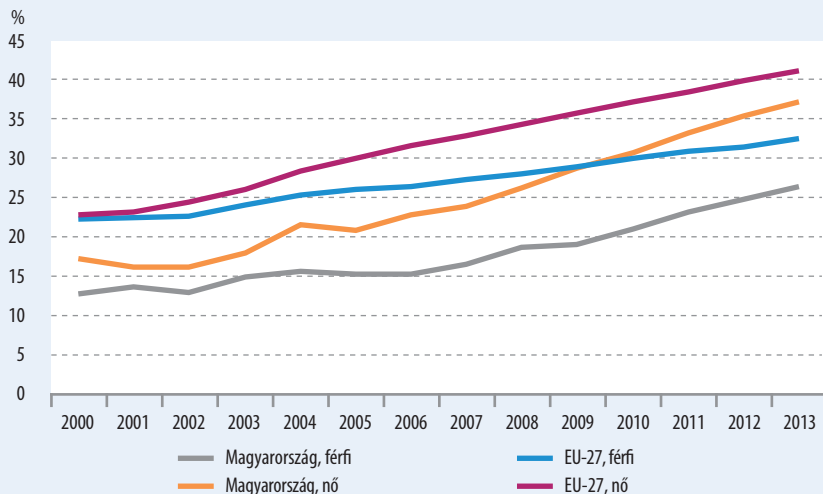

3.2. Felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok aránya

3.2.1. ábra

A felsőfokú végzettségük aránya a 30–34 éves korú népességből nemenként Magyarországon és az Európai Unióban

! Magyarországon a 30–34 évesek körében a felsőoktatási végzettséggel rendelkezők aránya 2000 és 2013 között több, mint kétszeresére nőtt (32%), míg ugyanez a mutató az Európai Unióban 37% volt.

Az Európa 2020 stratégia egy másik iskolázottsághoz kapcsolódó célkitűzése, hogy a 30–34 évesek körében a felsőoktatási végzettséggel rendelkezők aránya 2020-ra elérje a 40%-ot. Ennek megvalósításához a tagállamok az egyénileg meghatározott törekvéseiknek megfelelően járulnak hozzá. 2013 végére 11 országnak – köztük Magyarországnak is – sikerült elérnie saját nemzeti célértékét. Az eredmény reális megítéléséhez azt is meg kell azonban jegyezni, hogy a 30,3%-os magyar célkitűzés a három legalacsonyabb között szerepelt.

A 30–34 éves korúak közül felsőoktatási végzettséggel rendelkezők aránya Közép-Magyarországon a legmagasabb (44,9%). A többi régió között nincs számottevő különbség.

A felsőfokú iskolázottság tekintetében 2000 óta – az uniós tendenciához hasonlóan – egyre nagyobb lett az eltérés a férfiak

és nők között. Míg 2001-ben még csak 2,5, 2013-ra már 10,9 százalékponttal magasabb volt a nők körében a felsőoktatási végzettségük aránya. A nemek közötti különbség területileg is megjelenik: 2013-ban Közép-Magyarországot és Dél-Dunántúlt leszámítva, mindenhol átlag feletti volt az eltérés.

Bár a felsőfokú végzettség önmagában még nem jelent garanciát a jobb életminőségre, annak szubjektív megítélésére egyértelmű a pozitív hatása. Ezt támasztják alá az EU-SILC lakossági adatfelvétel 2013-as jóllétmoduljának eredményei is. A magasabbban képzetebbek elégedettebbek voltak az életükkel és személyes kapcsolataikkal, tartalmasabbnak ítélték meg a tevékenységeiket, valamint nagyobb volt az emberekbe vetett bizalmuk is.

7. Felsőoktatási végzettségük aránya a 30–34 éves korcsoportban az Európai Unió tagállamaiban, 2013, %

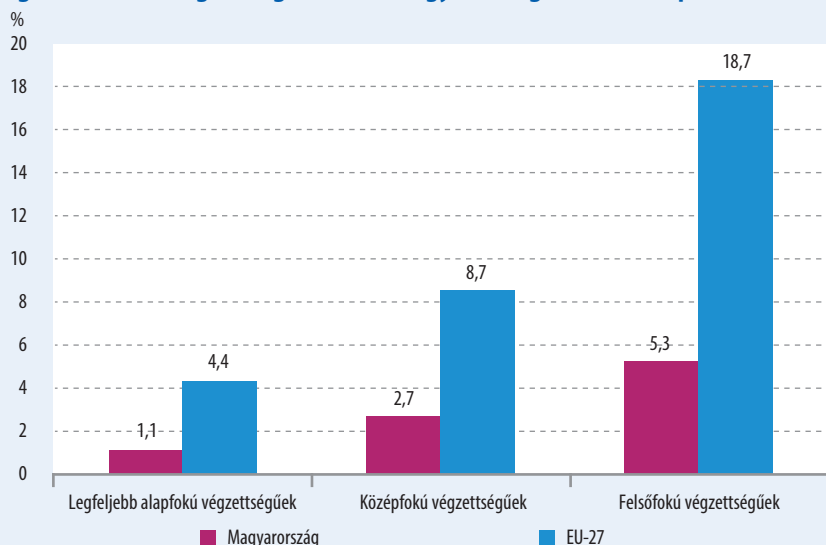

3.3. Felnőttek képzésben való részvételének aránya

3.3.1. ábra

A 25–64 éves korú népességből oktatásban, képzésben részt vevők aránya a legmagasabb iskolai végzettségük szerint Magyarországon és az Európai Unióban, 2013

Magyarországon az oktatásban, képzésben való részvétel aránya 2013-ban 3% volt, az Európai Unió átlagértékének kevesebb, mint harmada.

A felnőttek képzésben való részvételének mérésére szolgáló indikátor értéke nagyon változatosan (1,7 és 31,4 % között) alakult az uniós tagállamokban. A rangsor elején a skandináv országok, végén a kelet-közép-európai államok állnak. Magyarországon a 25–64 éves korú népességből az oktatásban, képzésben részt vevők aránya 2000 és 2002 között 3% körüli volt 2003-ra 4,5%-ra nőtt, majd többéves folyamatos csökkenés után 2009-ben már csak 2,7%-os volt. A 2010 és 2013 közötti időszakban enyhe növekedés volt jellemző, és a valamilyen képzésben részt vevők aránya újra elérte a 3%-ot, de még így is messze elmarad a 10,5%-os uniós átlagtól.

A mutató kedvezőtlen értéke részben módszertani tényezőkkel magyarázható: azzal, hogy sok megkérdezett nem veszi számításba a rövid ideig tartó vagy a munkájához nem kapcsolódó képzéseket, mert a magyar emberek többségének tudatában a tanulás kizárólag a hagyományos iskolai oktatáshoz kapcsolódik.

A részvételi arány nem azonos a férfiak és nők körében. A nőké magasabb, bár a különbség egyre kisebb, 2013-ban már csak 0,2 százalékpont volt.

Ezzel szemben jelentősek az eltérések iskolázottság szerint. A legmagasabb iskolai végzettség szintjével együtt nő az oktatásban, képzésben való részvételi arány is.

A különböző korcsoportba tartozók körében is változatosan alakult a mutató értéke. A fiatalabb korú népesség nagyobb hányada vett részt oktatásban, képzésben, mint az idősebb korosztályok.

8. Az oktatásban, képzésben részt vevők aránya a 25–64 éves népességből az Európai Unió tagállamaiban, 2013, %

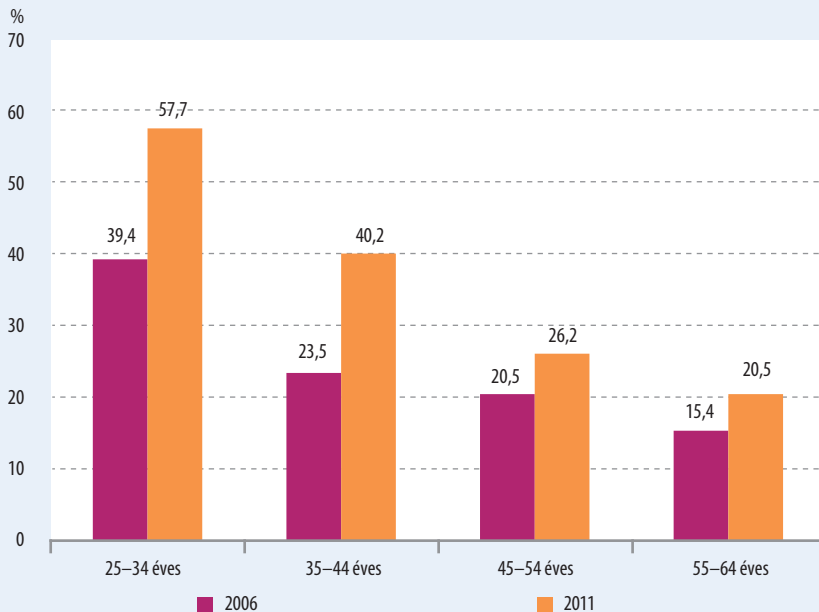
DK	31,4
SE	28,1
FI	24,9
FR	17,7
NL	17,4
UK	16,1
LU	14,4
AT	13,9
EE	12,6
SI	12,4
ES	11,1
EU-28	10,5
PT	9,8
CZ	9,7
DE	7,8
MT	7,5
IE	7,3
CY	6,9
BE	6,7
LV	6,5
IT	6,2
LT	5,7
PL	4,3
HU	3,0
GR, SK	2,9
HR	2,4
RO	2,0
BG	1,7

3.4. Legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya

3.4.1. ábra

A legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya korcsoportok szerint

Magyarországon a legalább egy idegen nyelvet ismerők aránya öt év alatt 25%-ról 37%-ra emelkedett.

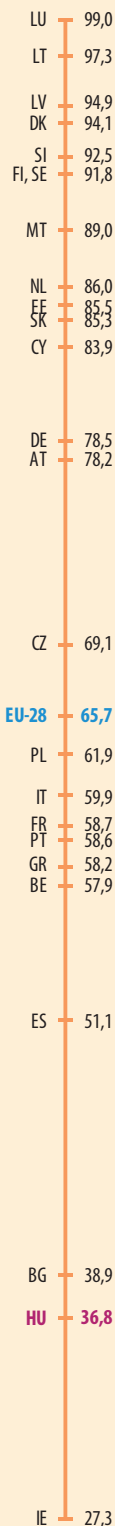
Napjainkban az idegennyelv-ismeret egyre fontosabb és elengedhetlenebb tényezője a gazdasági-társadalmi életben való elhelyezkedésnek. A munkaerőpiacon is ez az egyik legkeresettebb kompetencia, a köznevelésben is egyre magasabb óraszámokban folyik az idegen nyelvi képzés. 2006-ban Magyarországon a 25–64 éves korú népesség csak 25,2%-a beszélt legalább egy idegen nyelven. Bár 2011-re ez az arány 36,8%-ra nőtt, ami még mindig messze elmarad az Európai Unióétól, ahol a megkérdezettek közel kétharmada volt képes anyanyelvén kívül más nyelven is kommunikálni.

A magyar férfiak és nők nyelvtudása között nincs lényeges különbség, a különböző korcsoportokat vizsgálva viszont jelentősek az eltérések. Míg a 25–34 éves korosztály 57,7%-a beszélt idegen nyelven, addig az 55–64 évesek mindössze 20,5%-a.

Az idegennyelv-ismeretet iskolai végzettség szerint vizsgálva is változatosak az eredmények. A legfeljebb 8 évfolyamot végzettek 7,9%-a beszél a magyaron kívül más nyelvet, a középfokú végzettségűeknél ez az arány már 28,3%. A diplomások körében a legmagasabb (82,0%) az idegen nyelvet beszélők részesedése, a megkérdezettek közel egyharmada pedig kettő vagy több idegen nyelven is képes kommunikálni.

A nyelvismeret munkaerő-piaci fontosságát erősíti az a tény is, hogy a 25–64 éves korú alkalmazásban állók az átlagnál nagyobb arányban (43,6%) beszélnek legalább egy idegen nyelvet.

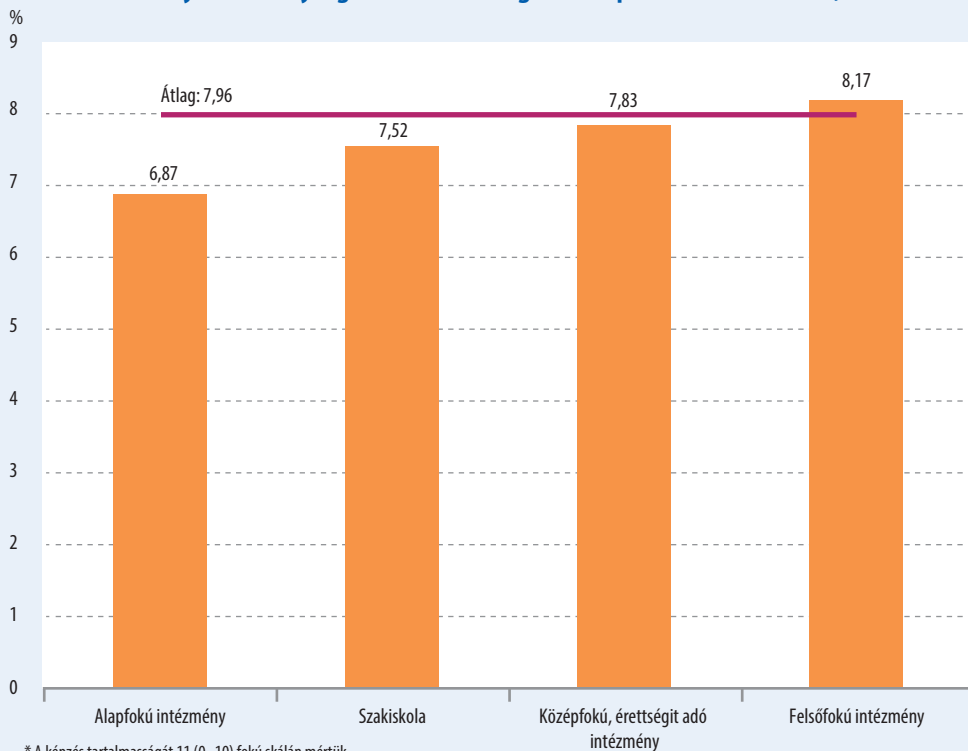
9. A legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya az Európai Unió tagállamaiban, 2011, %

3.5. Tanulók elégedettsége

3.5.1. ábra

A tanulók véleménye tevékenységeik tartalmasságáról* képzési szintek szerint, 2013

* A képzés tartalmasságát 11 (0–10) fokú skálán mértük.

A tanulók érezték a legtartalmasabbnak, itélték leghasznosabbnak a tevékenységeiket, átlagpontszámuk (7,96) minden más csoportét meghaladta.

A szubjektív jóllét egyik fontos összetevője, hogy az egyének hasznosnak ítélik-e az általuk végzett tevékenységeket. A 2013-ban végrehajtott szubjektív jóllét vizsgálat során a megkérdezettek egy 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelték saját tevékenységeik tartalmasságát (0 = egyáltalán nem tartalmas, 10 = kifejezetten tartalmas).

A 16 éves vagy idősebb népességet gazdasági aktivitás szerint vizsgálva a tanulók érezték a leghasznosabbnak az általuk végzett tevékenységeket, átlagpontszámuk (7,96) minden más csoportét meghaladta.

A teljes népességhez hasonlóan a tanulók közül is a nők értékelték tartalmasabbnak az elfoglaltságaikat (8,07), mint a férfiak (7,85).

A hasznosságérzet szubjektív megítélésére az aktuális tanulmányok szintje is hatással van. Minél magasabb szintű képzésben vett részt a tanuló, annál tartalmasabbnak értékelte tevékenységeit.

Nyugat-Magyarországon (8,30), Dél-Dunántúlon (8,17) és Észak-Alföldön (8,09) átlag felettinek értékelték a tanulók a tevékenységeikhez kötődő hasznosságérzetet.

A tanulók nem csak elfoglaltságaik tartalmasságát ítélték meg pozitívabban, hanem általában elégedettebbek voltak az életükkel, személyes kapcsolataikkal és társadalmi hasznosságérzetük, valamint az emberekbe vetett bizalmuk is nagyobb volt.

4. Egészség

4.1. Egészségesen várható élettartam

30

4.2. Orvosok leterheltsége

31

4.3. Orvosi ellátást igénybe venni nem tudók aránya

32

4.4. Betegség miatt tevékenységekben korlátozás

33

4.5. Saját egészségi állapot szubjektív megítélése

34

Az **egészségesen várható élettartam** a lakosság egészségi állapotát jelző nemzetközileg használt mutató. Értéke az adott évben születő egyén egészségesen eltölthető életéveire ad becslést. A számításához egyrészt az objektív adatokat (halálozási arányok az adott korcsoportokon belül), másrészt lakossági felmérések eredményeit (egészségi állapotból eredő korlátozottság előfordulása) használjuk fel. Az **orvosok leterheltségét** az egy orvosra jutó lakosok számával mérjük. Ez a mutató az egészségügyi szolgáltatások elérhetőségére vonatkozó mennyiségi, objektív mutatószám. Az **orvosi ellátást igénybe venni nem tudók aránya** mutató lakossági önbevallásos adatok alapján azt jelzi, hogy a lakosság hány százaléka nem fér hozzá a szükséges orvosi ellátáshoz. A hozzáférést gátló külső korlátok alatt a pénzühiányt, a túl nagy távolságot és a várólistát értjük.

Szintén önbevalláson alapul a **betegség miatt tevékenységekben korlátozás elnevezésű** mutató. A válaszadók arról nyilatkoztak, hogy előfordult-e az elmúlt fél év során, hogy egészségi problémájuk korlátozta őket a mindennapi tevékenységeikben.

Az **egészségi állapot szubjektív megítélése** mutató a lakosság általános egészségi állapotára vonatkozó önértékeléses válaszokat tartalmazza. Az egyén ötfokozatú skálán értékelte a saját egészségi állapotát a nagyon rossztól a nagyon jóig terjedően.

Az egészség alapvető tényezője és összetevője a jóllétnek. Az egyéni jóllét szempontjából az egészségi állapot mutatóinak kiemelt jelentősége van. Az egészség nem csak az általános közérzetet és életminőséget befolyásolja, hanem jelentős és közvetlen hatása van a szabadidő eltöltésére, a társas kapcsolatok alakulására, és közvetett módon – a munkaerőpiacon való részvétel lehetőségein keresztül – az anyagi körülmények alakulására.

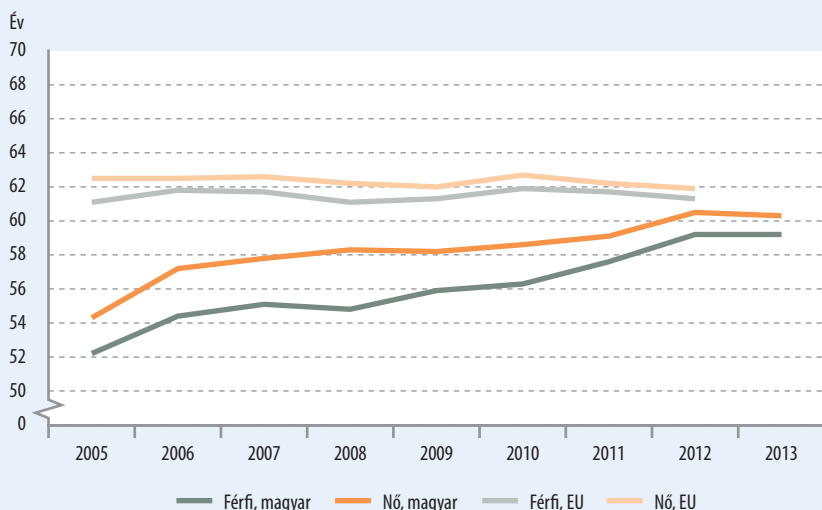
Az egészség megőrzése, illetve visszanyerése nagymértékben függ az egyéni magatartástól, életmódtól, de összefüggésben áll az egészségügyi ellátórendszer mennyiségi és minőségi jellemzőivel is. Ennek megfelelően a dimenzió mérőszámai között szerepelnek az egészségügyi ellátórendszerre vonatkozó objektív mérőszámok, valamint az egyén egészségi állapotára vonatkozó mutatók is. Ez utóbbiak egyrészt demográfiai, másrészt a lakosság reprezentatív mintáján, személyes megkérdezés útján önbevallásos, illetve szubjektív, véleményt tükröző felvételek eredményein alapulnak.

4.1. Egészségesen várható élettartam

4.1.1. ábra

A születéskor várható egészséges életévek számainak alakulása

A ma Magyarországon 50 éves egészséges nőkre várhatóan 15, férfiakra 14 egészséges életév vár.

EU-28

LT 61,6
IT 61,5
DK 61,4

HU 60,5

LV 59,0
NL 58,9

DE 57,9
RO 57,7

EE 57,2

FI 56,2

SI 55,6

SK 53,1

A születéskor egészségesen várható évek száma a társadalmi és a gazdasági fejlettséggel összefüggő mutatószám. Vajon meddig tudunk aktív, egészséges életet élni? Erre válaszol a vizsgált mutató, amelynek növekedése nem csak az egyén személyes életminősége szempontjából, hanem az egészségügyi rendszer terhelésével összefüggésben is fontos cél. Az elmúlt évtizedekre visszatekintve Európa-szerte a születéskor várható élettartam határozott és folyamatos növekedést mutatott, azaz a fiatalabb nemzedékek egyre hosszabb életre számíthatnak.

Az egészségesen várható évek számát befolyásolja az egészségügyi rendszer állapota, az egyének anyagi helyzete, a szociális háló erőssége, a lakosság egészségmegőrzésére, gyógykezelésre fordítható anyagi lehetőségei, valamint az egészségtudatos életmód.

Európa minden országára igaz, hogy a születéskor egészségesen várható életévek száma a nők körében magasabb, mint a férfiaknál. Ugyanez az eltérés igaz a teljes várható élettartamra is.

Az elmúlt években Magyarországon a férfiak és a nők esetében is jelentősen nőtt a várható életévek száma, és egyre inkább megközelíti az európai átlagértéket. A 2005-ben született nők esetében a mutató azt jósolta, hogy teljes életéveiknek 70,3%-át, férfiak esetén 76,9%-át töltik majd egészségesen. Ezek az értékek 2012-re 76, illetve 82,6%-ra emelkedtek.

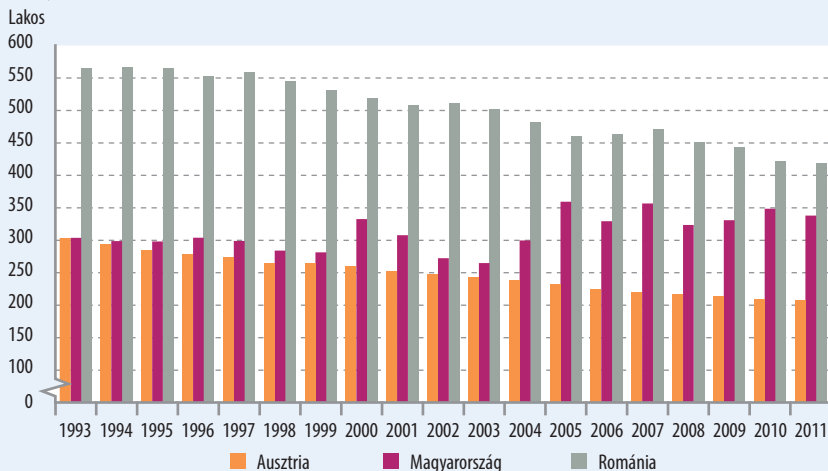
Figyelemre méltó, hogy miközben a férfiak várható élettartama átlagosan rövidebb, annak nagyobb arányát élik egészségesen, mint a nők.

10. A nők egészségesen várható élettartama az Európai Unió tagállamaiban, 2012, év

4.2. Orvosok leterheltsége

4.2.1. ábra
Az egy orvosra jutó lakosok számainak alakulása

Magyarországon jelentősek a területi egyenlőtlenségek az orvosellátottságban: Közép-Dunántúlon kétszer annyi lakos jut egy orvosra, mint Közép-Magyarországon.

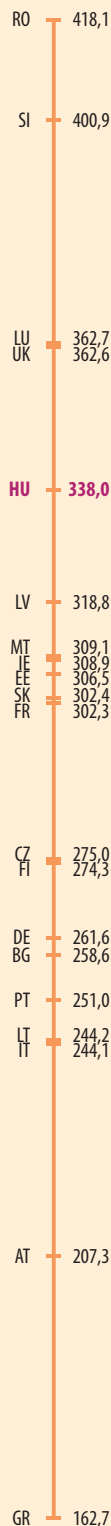
Az orvosi ellátást egy olyan mennyiségi mutatóval mérjük, amely kifejezi, hogy az adott területen hány lakosra jut egy orvos. A mutató a dolgozó orvosokat veszi figyelembe, de nem tesz különbséget a háziorvosok, szakorvosok között. Bár a vizsgált arány fontos információt szolgáltat az egészségügyben dolgozó orvosok számáról, az egészségügy egészére, minőségére vonatkozó következtetések csak fenntartásokkal vonhatók le belőle. A fejlődés iránya lehet például a diplomás szakápolók számának növekedése, ami lehetőséget ad a korábban kizárólag orvosok által ellátott feladatok delegálására, ezáltal az egészségügyi ellátás negatív változása nélkül az egyre inkább jelentkező orvoshiány ellen-súlyozására.

Az európai országokban jellemzően javult az orvosok egy főre jutó száma. A környező országok közül Romániában a legrosszabb ez az arány, Ausztriában a legjobb, bár mindkét országban javul a tendencia.

Magyarországra az egy orvosra jutó lakosok számának erős hullámzása, az elmúlt pár évben csökkenése jellemző. Az 1990-es években 300-nál kevesebb lakos jutott egy orvosra, 2011-ben 338. Ennek hátterében részben demográfiai (orvosok előregedése, nyugdíjazása), részben az intézményi átalakításokból fakadó okok állnak.

Magyarországon az orvosszám regionálisan nagyban különbözik. Közép-Magyarországon a legjobb a mutató értéke, ott átlagosan csak 258 lakos jut egy orvosra. Közép-Dunántúlon a legrosszabb az orvosokkal való ellátottság, 492 az egy orvosra jutó lakosok száma. Meg kell azonban jegyezni, hogy a központi régióban országos hatáskörű egészségügyi intézmények is működnek, amelyekben az orvosok nemcsak az adott régió lakosságát látják el, így a mutató értékét ezzel a ténnyel együtt érdemes értékelni.

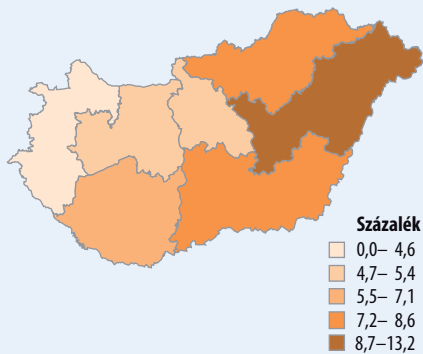
11. Egy orvosra jutó lakosok száma az Európai Unió tagállamaiban, 2011, fő

4.3. Orvosi ellátást igénybe venni nem tudók aránya

4.3.1. ábra
Az orvosi ellátást igénybe venni nem tudók aránya régiók szerint, 2013

! Településtípus szerint vizsgálva a fővárosban a legmagasabb azok aránya (2,6%), akik pénzhány miatt nem tudnak orvosi ellátást igénybe venni.

Az elmúlt években folyamatosan csökkent a magyar lakosságon belül azok aránya, akik rajtuk kívül álló okok (pénzhány, távolság, várólista) miatt nem jutnak orvosi ellátáshoz.

Hazánkban 2005-ben a lakosság 17,0%-a számolt be arról, hogy nem tudta igénybe venni az orvosi ellátást. 2012-re ugyanez a mutató 8,8%-ra, 2013-ra 7,4%-ra csökkent. A férfiak között kisebb azok aránya, akik nem jutnak orvosi ellátáshoz: csupán 7,3%-uk számolt be ilyen esetről, míg ugyanez az arány a nőknél 7,6% volt.

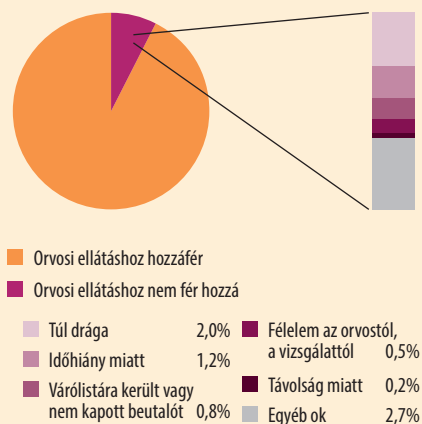
Hazánkban a legtöbben pénzügyi okból nem jutnak egészségügyi ellátáshoz. Szintén jelentős probléma a munka vagy a gyermekgondozás miatt fellépő időhiány,

12. Orvosi ellátást igénybe venni nem tudók aránya az Európai Unió tagállamaiban, 2012, %

valamint az orvostól, az orvosi kezeléstől való félelem, avagy negatív attitűd az egészségügy felé.

Európán belül Szlovéniában a legmagasabb az orvosi ellátáshoz hozzáférők aránya, itt a lakosság csupán 0,4%-a ütközött ilyen téren valamilyen korlátba. Hollandiában (1,2%) és Ausztriában (1,3%) szintén igen alacsony ez az arány. Lettországból legrosszabb a helyzet, ahol a népesség 18,8%-a arról számolt be, hogy az elmúlt fél év alatt előfordult, hogy valamilyen okból nem jutott orvosi ellátáshoz. Lengyelországban és Romániában hasonlóan rossz, 14,2 és 12,8% a lakosságon belül ez az arány.

4.3.2. ábra
Az orvosi ellátás igénybevételében való korlátozottság okai, 2013

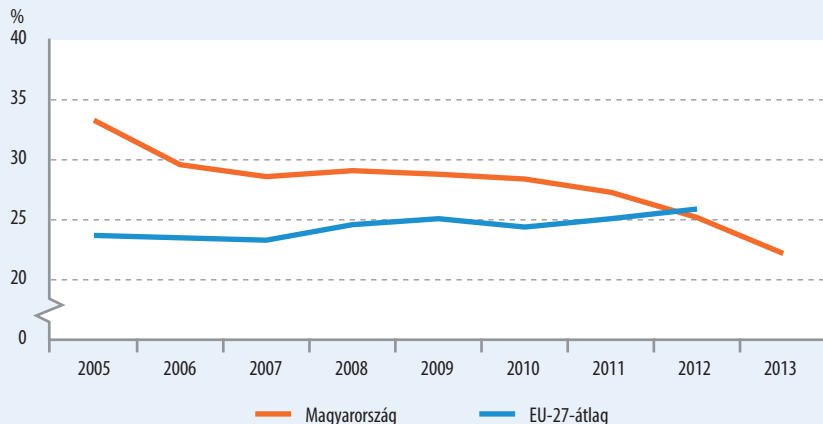

4.4. Betegség miatt tevékenységekben korlátozások

4.4.1. ábra

Az egészségi probléma miatt mindennapi tevékenységeikben korlátozottak arányának alakulása

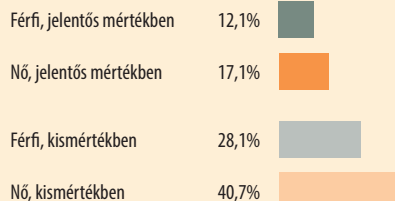

Hazánkban az elmúlt öt évben folyamatos csökkenéssel 29%-ról 22%-ra esett azok aránya, akik egészségi okból korlátozva érezték magukat mindennapi tevékenységeikben.

A lakosság egészségi állapotának egyik legbeszédesebb mérőszáma az egészségi állapot mindennapi tevékenységekre gyakorolt hatásáról szolgáltat információkat. A kérdés arra vonatkozott, hogy az elmúlt fél évben rendszeresen vagy esetenként előfordult-e, hogy mindennapi tevékenységében az egyén korlátozva érezte magát egészségügyi probléma miatt. Az elemzésben a lakosság azon arányát vizsgáljuk, akik arról számoltak be, hogy akár esetleg, akár rendszeresen volt ilyen jellegű problémájuk.

4.4.2. ábra

Az egészségügyi probléma miatti korlátozottság mértéke nemek szerint, 2013

Magyarországon az elmúlt években folyamatosan csökkent azok aránya, akik egészségi probléma miatt korlátozva érezték magukat mindennapi életvitelükben. 2012-től ennek átlagos értéke hazánkban kisebb volt, mint az Európai Unióban. 2013-ban a magyar lakosság 22,2%-a mondta azt, hogy egészségi probléma miatt valamilyen mértékben korlátozva érzi magát mindennapi tevékenységeiben. Ezen csoport közel egyharmada élt úgy, hogy az egészségi helyzete jelentős mértékben korlátozza mindennapi tevékenységeiben.

Jövedelem szempontjából a legrosszabb helyzetben lévő alsó jövedelmi ötöd esetén ez az érték 30%-nál is több, míg a legmagasabb jövedelemmel rendelkezők csupán 13%-a számolt be tevékenységeit korlátozó egészségi problémáról.

13. A teljes népességben belül azok aránya az Európai Unió tagállamaiban, akik betegség miatt mindennapi tevékenységeikben korlátozva érezték magukat, 2012, %

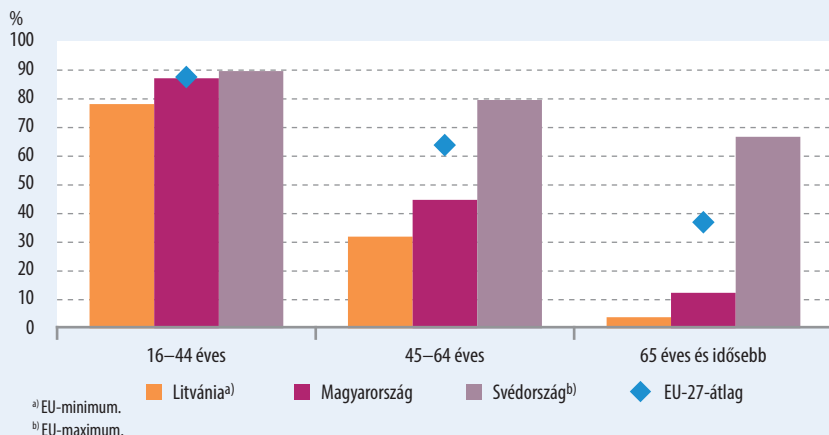

4.5. Saját egészségi állapot szubjektív megítélése

4.5.1. ábra

Az egészségügyi állapotukat jónak vagy nagyon jónak tartók aránya korcsoportok szerint, 2012

Magyarországon évről évre nőtt azok aránya, akik jónak vagy nagyon jónak ítélték egészségi állapotukat. A mutató az idősebb korcsoportokban jelentősen elmaradt az Európai Unió egészére számított átlagtól.

Európa országai között igen nagy különbségek mutatkoznak a lakosság egészségi állapotának önbevallásos megítélése terén. Azok arányát vizsgálva, akik jónak vagy nagyon jónak értékelik egészségi állapotukat, Svédország van a legjobb helyzetben 81,1%-os értékkel, az élvonalba tartozik még Norvégia (79,0%).

Ezzel szemben a horvát népesség csupán 47,8%-a értékeli jónak vagy nagyon jónak egészségi állapotát. Ugyanez az arány jellemző Lettorszagra is. A sort Litvánia zárja, ahol a lakosoknak csupán 44,8%-a tartja jónak vagy nagyon jónak egészségi állapotát.

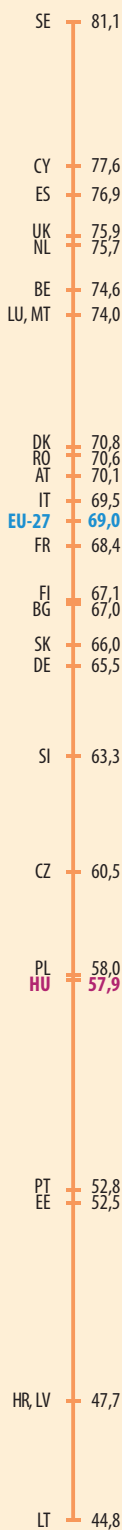
Hazánkban a férfiak jobbnak ítélik meg egészségi állapotukat, mint a nők. A férfiak 62,2%-a számolt be jó vagy nagyon jó egészség

ségi állapotról, míg ugyanez az arány a nők esetében 54,1% volt.

Iskolai végzettség szerint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 71,2%-a érzi jónak vagy nagyon jónak egészségi állapotát. A legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkezők között ez az arány 61,2%, és a legfeljebb alacsonyfokú intézményi oktatásban részesültek között a legalacsonyabb (41%).

Hazánkban a legfeljebb alacsonyfokú iskolai végzettséggel rendelkező nők ítélik legrosszabbnak az egészségi állapotukat, a fiatalabb generációhoz tartozók éppúgy, mint az idősebbek. Rossz vagy nagyon rossz egészségi állapotról számolt be 33,9%-uk, és körükben kimagaslóan magas (9,5%) a nagyon rossz egészségi állapottal rendelkezők aránya.

14. A teljes népességen belül azok aránya az Európai Unió tagállamaiban, akik jónak, vagy nagyon jónak ítélik saját egészségi állapotukat, 2012, %

5. Mentális közérzet

5.1. Élettel való elégedettség	36
5.2. Boldog	37
5.3. Ideges	38
5.4. Nyugodt, békés	39
5.5. Csüggedt, levert	40

Az *élettel való elégedettség* a szubjektív jóllét egyik legfontosabb változója. A 16 éves vagy idősebb válaszadók egy 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelték az életükkel való általános elégedettségüket, ahol a 0 az „egyáltalán nem elégedett”, a 10 pedig a „teljes mértékben elégedett” válaszlehetőséget jelenti.

A *boldog*, az *ideges*, a *nyugodt-békés*, valamint a *csüggedt-levert* hangulati, érzelmi elemekre vonatkozó változók a felvételt megelőző négy hét alatt az egyén által megélt érzelmek, hangulatok, lelkiállapotok gyakoriságát fejezik ki. A retrospektív kérdésekre a „mindig”, „többnyire”, „ritkán”, „soha” felkínált válaszlehetőségek közül választhatott a megkérdezett. Mind a négy változó felvétele a 16 éves vagy idősebb lakosság körében történt.

A dimenzió a jóllét szubjektív vetületét, pszichológiai megközelítését képviseli. A mentális közérzet az emberek megélt életminőségére koncentrálna, az egyén mentális egészségét, jellemző érzelmi állapotait, ételélégedettségét méri önbevallásos adatfelvétel alapján. A jóllét fogalmán belül ezt a részterületet szokás szubjektív jóllétnek is nevezni, ami arra utal, hogy objektív mutatókkal nem mérhető érzelmi, hangulati elemeket tartalmaz.

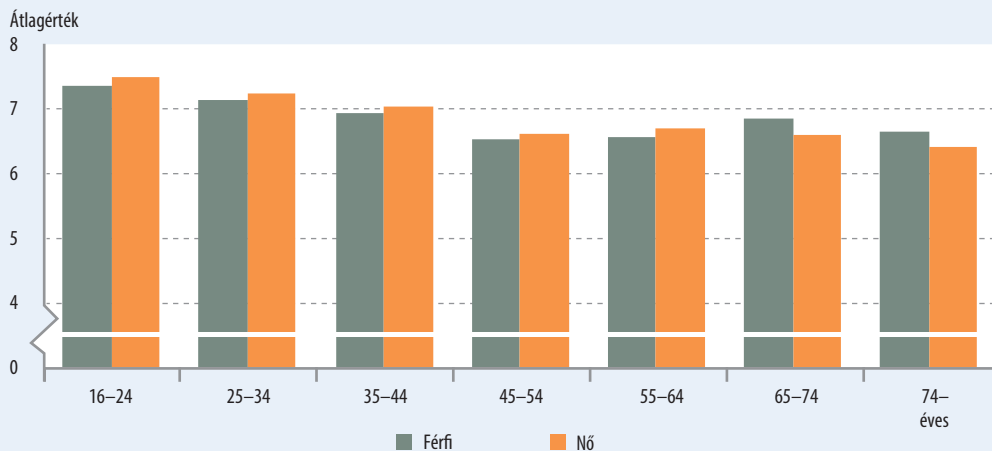
A dimenzióban kizárólag szubjektív változók kaptak helyet, ahol a szubjektív jelző azt jelenti, hogy a változók az egyén véleményét, hangulatát tükrözik és nem megfigyelt adatokat tartalmaznak.

A 16 éves vagy idősebb magyar lakosság (a továbbiakban: felnőtt lakosság) mentális közérzetét öt változó mentén mutatjuk be. A dimenzió legfontosabb és széles körben elterjedt mutatója az élettel való általános elégedettség. Emellett két pozitív és két negatív tartalmú érzelmi-hangulati elemet tartalmaz a dimenzió, amelyek a boldog, a nyugodt-békés, valamint az ideges, a csüggedt-levert állapotok megélt gyakoriságára vonatkoznak. A mentális közérzet az egyén megfelelő életminőségének egyik fontos feltétele, hiszen befolyásolja az egyén azon képességeit, amelyek a környező világgal való eredményes interakcióhoz, a pozitív attitűdök ápolásához, a mindennapi stressz kezeléséhez, valamint a mindennapi tevékenységek fenntartásához szükségesek.

5.1. Élettel való elégedettség

5.1.1. ábra

Az élettel való elégedettség* átlagértékei nemek és korcsoportok szerint, 2013

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

A magyar felnőtt lakosság kétharmada (62%) inkább elégedett (6–10 pont) az életével.

Az élettel való általános elégedettségre vonatkozó kérdés a szubjektív jóllét vizsgálatának kulcsváltozója. A megkérdezettek egy 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelték, hogy összességében mennyire elégedettek az életükkel (0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = teljesen elégedett). A válaszok átlagértéke a felnőtt lakosságra 6,15 pont. Az emberek közel egyharmada (31%) nagyon elégedett az életével (8, 9, vagy 10 válaszértéket adók), 6,2% a nagyon elégedetlenek (0, 1 vagy 2 válaszértéket adók) aránya. Az élettel való elégedettség a fiatal felnőttek körében a legmagasabb, a 45–54 éves korcsoportig az életkor előrehaladtával jelentősen csökken. Minden második (49%) 16–24 év közötti magyar fiatal arról számol be, hogy nagyon elégedett az életével. Az életükkel nagyon elégedettek aránya az idősebb generációk esetén folyamatosan csökken, a legidősebb korcsoportban 20% alá ér (19%). A 16–64 évesek körében átlagosan a nők elégedettebbek az életükkel, ez időskorban megfordul, és a 65 évesek és idősebbek körében már a férfiak elégedettebbek.

Az élettel való elégedettség jövedelmi tízedeken vett átlagértékei azt mutatják, hogy az igen rossz anyagi körülmények között élők (1., 2. és 3. jöve-

delmi tízed) esetén a jövedelem csökkenésével meredeken esik az élettel való elégedettség (4,89; 5,37; 5,90); az átlagosnál magasabb jövedelmi helyzet (8., 9. és 10. jövedelmi tízed) mellett pedig emelkedik (6,42; 6,64; 7,10). A 3–7. jövedelmi tízedekre jellemző átlagértékek között nincs jelentős különbség, azaz a társadalom jövedelmi szempontból középső pozícióban lévő 50%-a esetén nincs érzékelhető kapcsolat a szubjektív jóllét egyik meghatározó változója és a jövedelmi helyzet között.

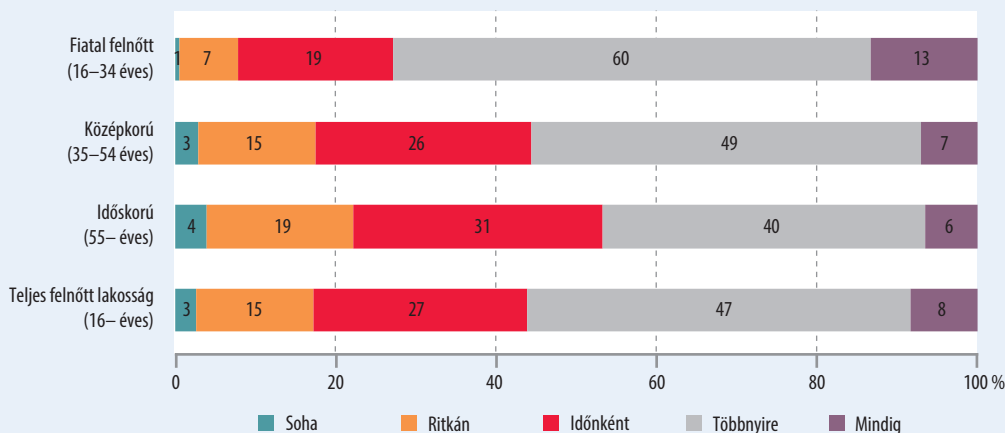
A legmagasabb iskolai végzettség növekedésével együtt fokozatosan emelkedik az élettel való általános elégedettség szintje. A legelégedetlenebbek a legfeljebb alapfokú képzettségűek (5,45), a legelégedettebbek a felsőfokú végzettségűek (7,02). Az érettségivel nem rendelkezők (5,77) és az érettségizettek (6,51) átlagértékei között a legnagyobb az eltérés.

Régiók szerint vizsgálva a Nyugat-Dunántúlon élő emberek a legelégedettebbek az életükkel (6,38). Az országos átlagnál magasabb az elégedettség Közép-Dunántúlon (6,32), Dél-Alföldön (6,32), valamint Budapesten (6,16). Legkevesébé Észak-Magyarország lakosai elégedettek (5,90) az életükkel.

5.2. Boldog

5.2.1. ábra

A boldog érzelmi állapot gyakorisága korcsoportok szerint, 2013

! *Életkortól függetlenül a tanulók között a legmagasabb azok aránya, akik általában boldogok. A fiatalfelnőtt tanulók esetén ez az arány 83, a középkorú tanulók esetén 79%.*

A boldogság, a boldog érzelmi-hangulati állapot tudományos eszközökkel nehezen leírható fogalmak. És bár nehezen definiálható a boldogság, sőt különböző embereknek más-más tartalmakat is jelenthet, megélése kétség nélkül az egyik legfontosabb dolog az emberi életben. Az örömezt életünk egyik hajtóereje és egyben célja. Az emocionális kiegyensúlyozottság mentén a mentális közérzet fontos hőmérője a legpozitívabb érzelmi állapot, a boldogság megélése.

Arra vonatkozóan, hogy az elmúlt négy hétben milyen gyakran érezte magát boldognak, a megkérdezett a mindig, többnyire, időnként, ritkán és soha válaszlehetőségek közül választhatott. A felnőtt lakosság 56%-a számol be arról, hogy általában (többnyire vagy mindig) boldognak érezte magát. Emellett minden ötödik (18%) felnőtt él úgy, hogy önbevallása szerint vagy ritkán vagy soha sem érzé magát boldognak, ami a pszichés egészség szempontjából már jelentős rizikófaktort jelent. A fiatalok körében lényegesen magasabb azok aránya, akik általában boldognak érzik magukat (73%), mint a középkorúak (56%) vagy az időskorúak (46%) között.

A felnőtt férfiak 58%-a érzé magát általában boldognak, ez az arány a nők esetén alacsonyabb, 55% volt. A férfiak körében a 45–64 éves korosztályból

– az úgynevezett rendszerváltó nemzedékből – számolnak be a legkevesebben (49%) arról, hogy általában boldogok. A nők esetén az életkorral arányosan csökken a magukat általában boldognak érzők aránya, 55–65 éves korban már kisebb volt, mint 50%, a 75 év feletti nők körében csak 38%.

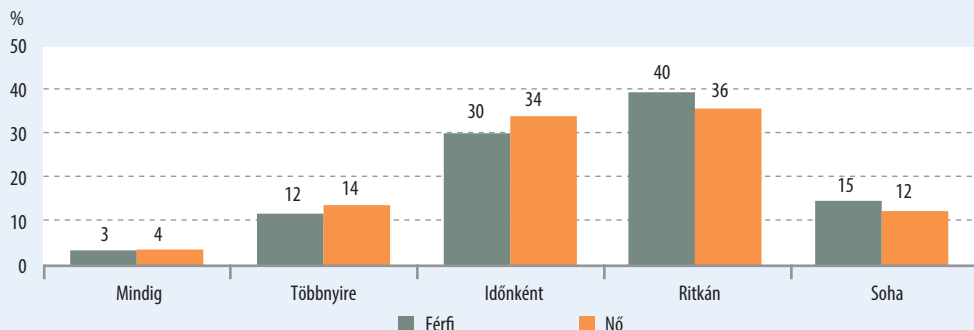
A legszegényebb jövedelmi ötödbe esők 46%-a számolt be arról, hogy általában boldog, míg a leggazdagabb jövedelmi ötöd esetén ez az arány lényegesen nagyobb (64%). A két szélső jövedelmi ötöd kivételével nem állapítható meg összefüggés a jövedelem és a boldog lelkiállapot gyakorisága között.

A településtípus mérete szerinti vizsgálva nem markánsak a különbségek, viszont megragadhatók azzal az összefüggéssel, hogy kisebb településeken nagyobb arányban élnek magukat általában boldognak érző emberek. Az arány a községek esetében a legmagasabb (57%) és Budapesten a legalacsonyabb (53%). A jellemzően boldog állapotban élők az ország különböző tájain eltérő arányban vannak jelen. Fejér megyében a felnőtt lakosság csupán 34, Nógrád megyében 39%-a számol be arról, hogy általában boldognak érezte magát. Ezzel szemben Győr-Moson-Sopron megyében a felnőttek 71%-ára, Vas megyében 69%-ára volt igaz, hogy általában boldog.

5.3. Ideges

5.3.1. ábra

A nagyon ideges állapot gyakorisága nemek szerint, 2013

A tartósan magas idegesség halmozott rizikófaktorai a 45–64 év közötti, alacsony iskolai végzettségű, munkanélküli nőkre jellemzők a leginkább.

A hétköznapi értelemben vett idegesség két negatív pszichés állapotot is takar. Az erőteljes, magas intenzitású indulatra használjuk a nagyon ideges kifejezést, amelynek kontrolálatlan megjelenését a társadalmi környezet nem tolerálja, ebből fakadóan az egyének szociális, társas, s akár gazdasági hátrányai is származhatnak. A szélsőséges indulatok kezelése nem csupán a szociális viselkedési normák, hanem a személyes közérzet, a pszichés egészség és kiegyensúlyozottság miatt is fontos kompetenciaelem.

Az állandósult feszültséget, aggodást is szokás idegességként emlegetni, ez esetben az állapot tartósságán, permanens jellegén van a hangsúly, ami a stressz meghatározásához áll igen közel. A tartósan magas stressz egészségkárosító, teljesítménycsökkentő hatásával közvetetten rontja az egyén jóllétét, de emellett közvetlenül is befolyásolja a személy közérzetét, pszichés állapotát. A kérdést, amely arra vonatkozott, hogy milyen gyakran érezte magát az egyén nagyon idegesnek az elmúlt négy hétben, a „mindig”, „többnyire”, „időnként”, „ritkán” és „soha” válaszlehetőségek valamelyikével választották meg a megkérdezett 16 éves vagy idősebb magyar lakosok. Az elemzésben azon csoport jellemzését emeljük ki, akiket a tartós stressz rizikófaktorra érint, azaz sokszor idegesek (többnyire vagy mindig).

A jóllétet, a mentális közérzet minőségét kockáztató erős és tartós idegesség a felnőtt lakosság 16%-át érinti. Az emberek 13%-a többnyire, 3%-a mindig nagyon idegesnek érzi magát. Minden harmadik felnőttre igaz, hogy időnként (33%) nagyon ideges. A magyar lakosság fele arról számol be, hogy soha (13%) vagy csak ritkán (38%) érezte magát nagyon idegesnek a megelőző négy hét folyamán.

A középkorúakat (45–64 éves) érinti legerőteljesebben a túl gyakori idegesség kockázata. A 45–54 évesek 22, az 55–64 éves korosztály 19%-a számol be arról, hogy sokszor nagyon ideges.

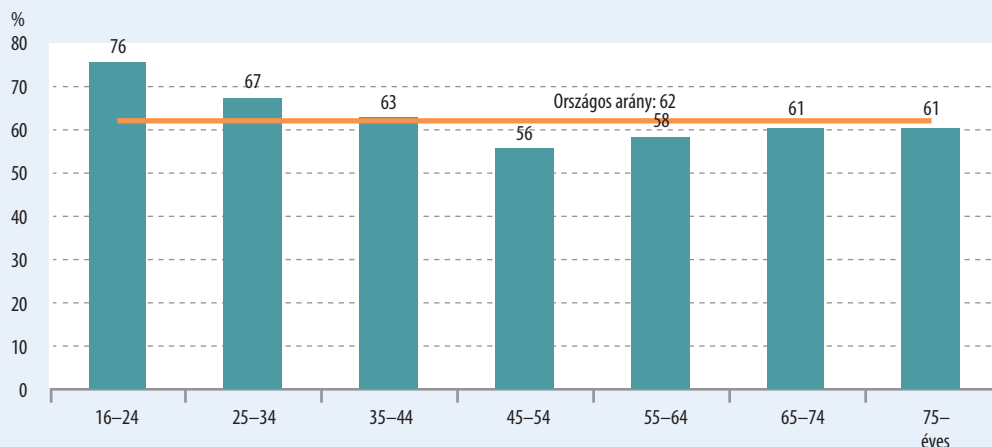
A nők többet idegeskednek, mint a férfiak. A nők 17, a férfiak 15%-ára igaz, hogy vagy többnyire vagy mindig nagyon idegesnek érzi magát. A nők felülreprezentáltsága a sokat idegeskedők között minden életkori kategóriában, és minden vizsgált háttérváltozó szerinti bontásban jellemző volt.

A tartós idegesség a munkanélküliek igen nagy arányát (33 %) érinti. A munkanélküli nők között ez az arány még magasabb (37%). A gazdaságilag aktív, dolgozó férfiak közül legtöbbször a vezetők, menedzserek (18%) és a betanított munkások (18%) közül érzik magukat sokszor nagyon idegesnek. A nők között az alkalmazott nélküli vállalkozók esetén legmagasabb ez az arány (21%).

5.4. Nyugodt, békés

5.4.1. ábra

Az általában nyugodt, békés állapotban élők aránya korcsoportok szerint, 2013

! Komárom-Esztergom megyében a legmagasabb (78%) azok aránya, akik életét nyugodt, békés lelkiállapot jellemzi.

Ahogy az egészséges élet alapvető feltétele a szervezet fiziológiai egyensúlyi állapotának a fenntartása, úgy a mentális közérzet esetén alapvető fontosságú a belső, érzelmi-hangulati kiegyensúlyozottság megéltése, az alkalmazkodás a folyamatosan változó külső körülményekhez. Az önmagunkkal és a környezettel való harmonikus együttélést éljük meg nyugodt, békés állapotként, amely alapvető szükségleteket elégít ki, mint például a társas és környezeti biztonságérzet, a kölcsönös elfogadás igénye. A kérdésre, hogy az elmúlt négy hét alatt milyen gyakran érezte magát nyugodtnak, békésnek, a megkérdezettek a mindig, többnyire, ritkán és soha válaszlehetőségek valamelyikével válaszoltak. Az „általában nyugodt, békés” elnevezést a többnyire és a mindig választ adók összevont csoportjára értjük.

A felnőtt lakosság kétharmada (62%) általában nyugodt, békés lelkiállapotban él. Az emberek 21%-a időnként, 15%-a csak ritkán érzi magát nyugodtnak, 2% arról számol be, hogy soha sem nyugodt. A férfiak között többen vannak (65%), akik általában nyugodtnak, békésnek érzik magukat, mint a nők között (61%). A legfiatalabb, 16-24 éves korcsoportot leszámítva életkor szerint nincsenek jelentős

különbségek az általában nyugodt, békés emberek arányát illetően.

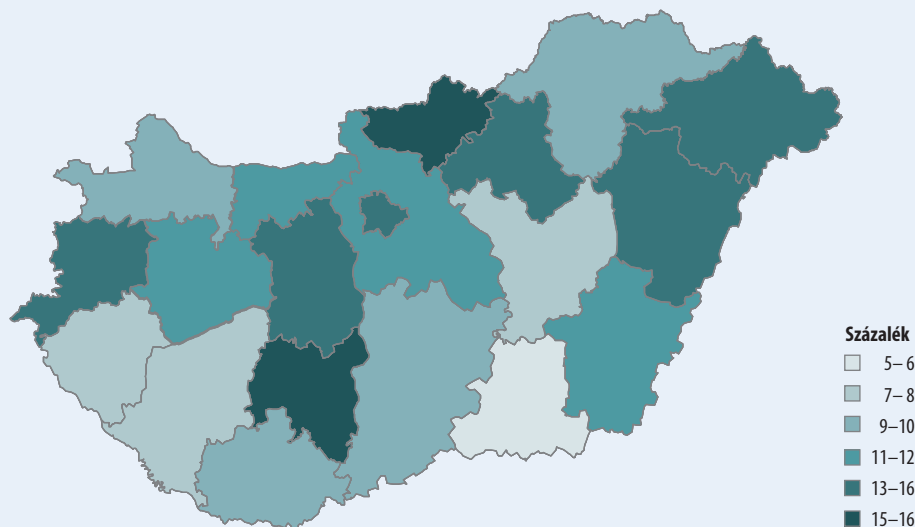
A tanulók között kimagasló azok aránya (82%), akik többnyire vagy mindig nyugodtnak, békésnek érzik magukat. Szintén magas, 67% ez az arány a háztartásbeliek között. A foglalkozástípusok közül a szakértők, értelmiségiek esetén a legmagasabb, 78% azok aránya, akik arról számolnak be, hogy mindennapjaikat általában nyugodt, békés lelkiállapotban töltik. Ezzel szemben ez a munkanélkülieknek csupán 41%-ára igaz.

A magasabb iskolai végzettséggel együtt növekszik annak esélye, hogy az egyén mindennapjaira a nyugodt, békés lelkiállapot legyen jellemző. Míg az alapfokú végzettséggel rendelkezők 54, addig a diplomások 73%-a érzi magát általában nyugodtnak, békésnek. Az iskolázottsághoz hasonlóan a jövedelem is enyhe pozitív összefüggést mutat a békés, nyugodt életvitel valószínűsítésével. A legkevesebb pénzből élő, alsó jövedelmi tizedbe tartozó emberek kevesebb mint fele (49%), a legtöbb jövedelemmel rendelkező felső tized 74%-a válaszolta azt, hogy a mindennapjait a nyugodt, békés életérzés jellemezte.

5.5. Csüggedt, levert

5.5.1. ábra

Az általában csüggedt, levert állapotban élők aránya régióként, 2013

A tanulók csupán 3, a munkanélküliek 25%-ára igaz, hogy általában csüggednek, levertnek érzik magukat.

A csüggedt, levert érzés minden ember életében megjelenhet, de amennyiben ez az állapot rendszeressé és tartósság válik, maga után vonzza az egyén közérzetének erőteljes romlását. A kialakult depresszív jelleg a személy mindennapi életére, hatékony tevékenységvégzésére, társas kapcsolataira, életvezetésére egyaránt negatív hatással van. A csüggedt, levert állapot gyakoriságára vonatkozó kérdésre válaszolva a megkérdezettek a megelőző négy hétre visszatekintve becsülték meg, hogy „mindig”, „többször”, „ritkán” vagy „soha” sem volt rájuk jellemző ez az állapot. Az egyén és a társadalom számára is továbbgyűrűző problémát, mikor valaki vagy mindig vagy többször levertnek érzi magát, együttesen „általában levert, csüggedt” kategóriaként elemezzük.

A magyar felnőtt lakosság 27%-a csak időnként, 41%-a ritkán és 21%-a sohasem érezte magát csüggedtnak, levertnek. A felnőtt lakosság 11%-a volt a megkérdezett időszakban többször vagy mindig csüggedt, depresszív hangulatban. A nemi különbségek nem számottevőek, a nőket valamennyivel na-

gyobb arányban (12%) érinti ez a probléma, mint a férfiakat (10%). A depresszív állapot szempontjából leginkább veszélyeztetett korcsoport a 45–54 évesek. Közöttük a legmagasabb, 15% azok aránya, akik általában csüggednek, levertnek érezték magukat.

A különböző háztartástípusokra mutatók értekei aszerint, hogy él-e gyermek a háztartásban két külön csoportba rendeződtek. A gyermeket nevelő háztartástípusok esetén 10% alatti a felnőttet érintő depresszív állapot kockázata. A gyermeket nem tartalmazó háztartások esetén ez az arány 10% felett van. Az egyszemélyes háztartásokban a legmagasabb ez a kockázat, az egyedül élő férfiak 16, az egyedül élő nők 14%-a küzd depresszív problémákkal.

Nógrád megyében (16%) és Tolna megyében (15%) kiemelkedően magas azok aránya, akik lelki állapotát a levertség, csüggedség jellemzi. A probléma legkevésbé Csongrád (6%) és Somogy (8%) megyében volt jelen. A depresszív állapot kockázata a Budapesten élőknél valamivel magasabb az országos átlagnál. A fővárosban élő felnőttek 13%-a számolt be állandósult csüggedt, levert érzésről.

6. Lakókörnyezet és infrastruktúra

	6.1. Lakókörnyezettel való elégedettség	42
	6.2. Környezetszennyezés a lakókörnyezetben	43
	6.3. A lakás zsúfoltsága	44
	6.4. Otthoni internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya	45
	6.5. Munkába járás körülményeivel való elégedettség	46

Lakókörnyezettel való elégedettség olyan, 0-tól 10-ig terjedő skálán mért szubjektív indikátor, amely azt számszerűsíti, hogy összességében az emberek mennyire elégedettek lakókörnyezetük minőségével.

Környezetszennyezés a lakókörnyezetben: azoknak a háztartásoknak az aránya, amelyek lakókörnyezetében önbevallásuk szerint jellemző a szennyezés, füst, por, korom, bűz, vízszennyezettség jelenléte.

Lakás zsúfoltsága: azoknak a háztartásoknak az aránya, amelyeknek lakói a háztartás méretéhez, illetve összetételéhez viszonyítva kis lakásban él.

Otthoni internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya: azoknak a háztartásoknak az aránya, ahol biztosított az internet szolgáltatás.

Munkába járás körülményeivel való elégedettség: olyan, 0-tól 10-ig terjedő skálán mért szubjektív indikátor, amely azt számszerűsíti, hogy összességében az emberek mennyire elégedettek a munkába járásra fordított idővel.

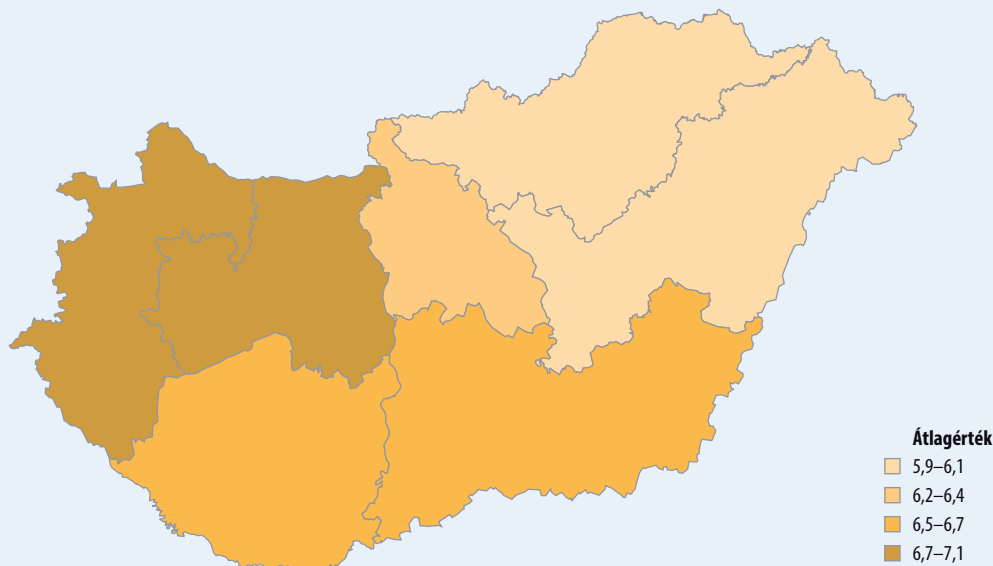
A dimenzióban az egyén szűkebb és tágabb értelemben vett környezetére vonatkozó jellemzők jelennek meg. A lakókörnyezet vizsgálata társadalmi szempontú, ami arra utal, hogy a jóllét nézőpontjából a megélt környezeti feltételek a meghatározó faktorok. A lakókörnyezet minősége nem csupán a természeti és épített környezet minőségétől függ, hanem az ott élő lakosok társadalmi helyzetétől, szociális életminőségétől is.

A lakás minőségére, zsúfoltságára vonatkozó objektív mutatók viszonylag megbízhatóan jellemzik az egyén életminőségét, jóllétét. A lakókörnyezet és az infrastruktúra fejlettsége összefüggésben áll a területi, urbanizációs, regionális különbségekkel. Manapság az információ egyik legfontosabb forrása az internet, így az ahhoz való hozzáférés az emberek kényelemérzetét, életmódját is befolyásolja. A lakás állapota mellett a lakókörnyezet jellemzői közé tartoznak a közterületek, a környező középületek, az utcák, terek tisztasága. Lakóhelyünket általában nap mint nap elhagyjuk, ezért a lakókörnyezet megítélését befolyásolja a napi rendszerességgű utazási lehetőség, és az arra fordított idő is.

6.1. Lakókörnyezettel való elégedettség

6.1.1. ábra

A lakókörnyezettel elégedettek* átlagértékei régiók szerint, 2013

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

Lakókörnyezetük minőségével leginkább a Közép-Dunántúlon élők, a legkevésbé az észak-magyarországiak elégedettek.

Az egyén életminősége és a lakókörnyezetének megítélése sok tekintetben összefügg egymással. A jóllét szempontjából kiemelkedő szerepe van a lakókörnyezet helyzetének, tulajdonságainak. Az emberek számára a család és a munkahely (iskola) mellett az észlelt életminőség aspektusából vizsgálva kitüntetett helye van a lakókörnyezet jellemzőinek és az azzal való megelégedettségnek.

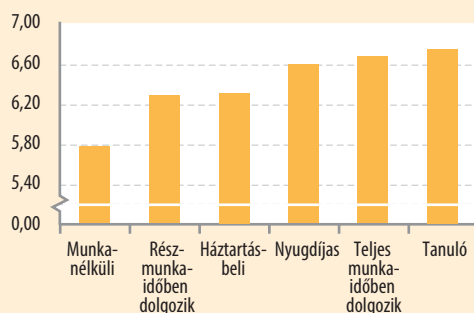
2013-ban a lakosság lakókörnyezettel való általános elégedettsége 6,51 pontos átlagértéket ért el a 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol a 0 az egyáltalán nem elégedett, a 10 pedig a teljesen elégedett válasznak felelt meg.

Területi szempontból lakókörnyezetük minőségével a Közép-Dunántúlon a legelégedettebbek (7,12 pont), míg az Észak-Magyarországon élők 5,99 pontos átlagértékkel a legkevésbé azok. A községekben élők voltak a leginkább (6,66), a budapestiek a legkevésbé (6,36) megelégedve a lakásuk környezetével.

A megkérdezettek gazdasági aktivitása szerint vizsgálva lakókörnyezetükkel legkevésbé a munkanélküliek (5,79) elégedettek, a leginkább elégedettek pedig a teljes munkaidőben dolgozók voltak (6,67).

6.1.2. ábra

A lakókörnyezettel elégedettek* átlagértékei gazdasági aktivitás szerint, 2013

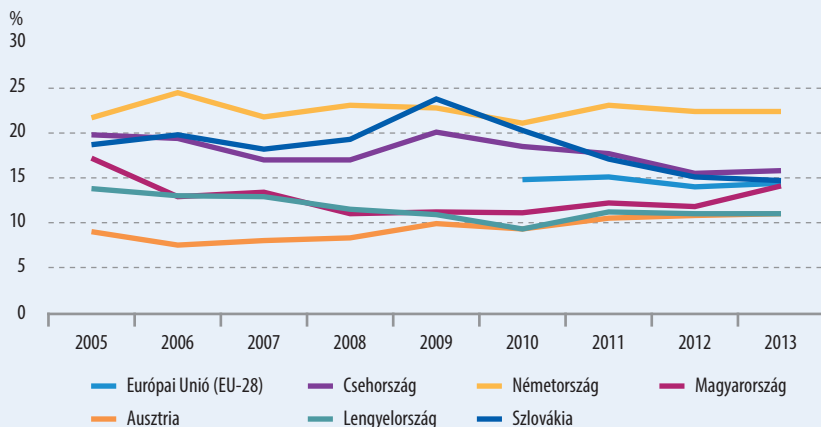

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

6.2. Környezetszennyezés a lakókörnyezetben

6.2.1. ábra

A környezetszennyezés által érintett háztartások arányának alakulása, nemzetközi összehasonlításban

! 2013-ban a magyar lakosság 14%-a szennyezettnek, 86%-a tisztának tartja lakókörnyezetét.

A környezet szennyezettsége, elsősorban a levegő minősége jelentősen befolyásolja életminőségünket. A levegőszennyezettség ugyan objektíven is mérhető, azonban elsősorban a személyesen megtapasztalt, szubjektív levegőminőség határozza meg a lakóhelyhez való viszonyulást.

2013-ban hazánkban a háztartások többsége (85,9%) szerint a lakókörnyezetben nem jellemző a szennyezés, a füst, a por, a korom, a bűz, vagy a vízszenyezettség. A nagyobb népsűrűségű városi területeken nagyobb (17,4%), a közepesen sűrűn lakott helyeken kisebb (15,5%), a vidéki, ritkábban lakott területeken a legkisebb (10,3%) a környezet szennyezettségének negatív megítélése.

Magyarországon a környezet állapotának szubjektív megítélése 2005 óta szinte folyamatosan javult. Az ott élők által szennyezettnek ítélt környezetben élők aránya a 2005-ös 17,2%-ról 2012-re 11,8%-ra csökkent, majd 2013-ban 14,1%-ra emelkedett. Az érték így is kismértékben kedvezőbb az uniós átlagnál (14,4%).

A lakosság jövedelmi helyzete természetes befolyással bír a lakóhely megválasztására, így közvetett módon a lakóhely környezetére, annak megítélésére is. Bár országos szinten nincs nagy különbség a szegény és nem szegény háztartások között a környezet megítélésében, a kisebb népsűrűségű területeken az alacsonyabb jövedelműek alapvetően rosszabbra értékelték a környezetük szennyezettségének mértékét.

2013-ban az Európai Unió 28 tagállamában a háztartások 14,4%-a ítélte szennyezettnek lakókörnyezetét. A legjobbnak a dánok (itt a háztartások csupán 6,6%-a vélték úgy, hogy lakókörnyezetében jellemző a szennyezés, a füst, a por, a korom, a bűz vagy a vízszenyezettség jelenléte), és a svédek (8%), a legrosszabbnak a máltaiak (40%), a görögök (26,2%), és a németek (22,4%) vélték környezetüket.

15. A lakosságon belül azok aránya az Európai Unió tagállamaiban, akik lakókörnyezetüket szennyezettnek ítélik, 2013, %

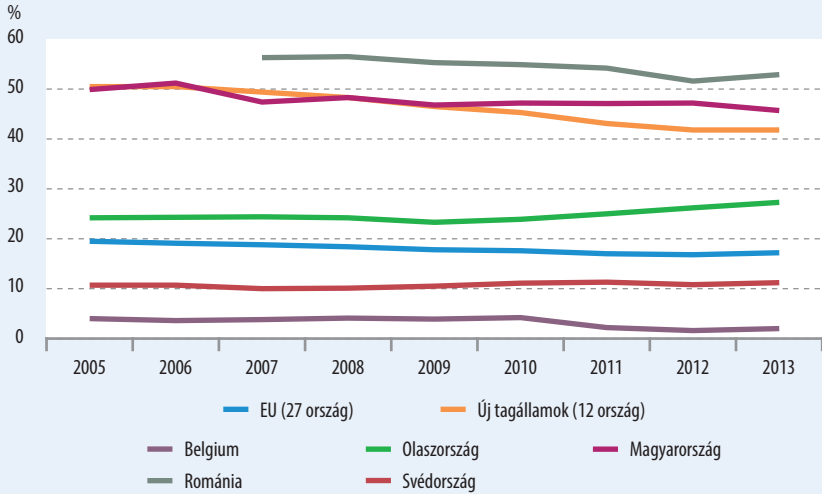

6.3. A lakás zsúfoltsága

6.3.1. ábra

A túlszűfolt lakások arányának alakulása, nemzetközi összehasonlításban

! A zsúfoltnak számító lakásokban élő háztartások aránya fokozatosan csökken Magyarországon.

A lakókörnyezet legkisebb egysége a lakás, amelynek nagysága, komfortossága alapvetően befolyásolja életminőségünket. A zsúfolt lakásban a mozgás korlátozott, a félrevonulás lehetősége nincs meg, a pihenés, alvás nehézségekbe ütközhet, ezek mind negatív hatással lehetnek az ott élők közérzetére, jóllétére.

Túlszűfoltnak tekintünk egy lakást akkor, ha a szobák száma nem éri el az optimális szobaszámot. Az elvárt szobák mennyisége (fürdőszoba, WC, stb. nélkül) a háztartás összetételétől függ. Alapvetően egy lakószobában túl a párok, illetve a 12 évnél kisebb gyerekek közös szobája mellett mindenkinek elvárt a külön hálószoba (pl. egy négytagú család esetén, 10 és 14 éves korú gyermekkel az elvárt szobaszám 4). Magyarországon e definíció szerint jelentős a zsúfolt lakásban

élők aránya: 2013-ban a háztartások 46%-a élt ilyen otthonokban. A mutató jellegéből adódóan a túlszűfolttság elsősorban a gyermekes családokat érinti, 70%-uk élt ilyen otthonokban. 2005-ben még a háztartások fele élt zsúfoltnak számító lakásban, azóta az indikátor értéke szinte folyamatosan, bár mérsékelt ütemben javult.

Az Európai Unió 28 tagállamában 2013-ban a túlszűfolttság átlagos értéke 17% volt. A legalacsonyabb érték Belgiumban (2%), a legmagasabb Romániában (53%). Észak–dél, illetve nyugat–kelet irányba emelkedő a tendencia a tagállamokban, ez minden bizonnyal a lakásszerkezet történetileg eltérő struktúrájával, illetve ennek lassú átalakulásával magyarázható. A skandináv és a nyugat-európai országok esetében a túlszűfolttság a lakónépesség 7–10%-át érinti, a déli tagországokban ennek nagyjából kétszeresét. Nyugat–kelet irányú összehasonlításban a különbség pedig csaknem négyszeres.

16. A lakosságon belül azok aránya az Európai Unió tagállamaiban, akik zsúfolt lakásban élnek, 2013, %

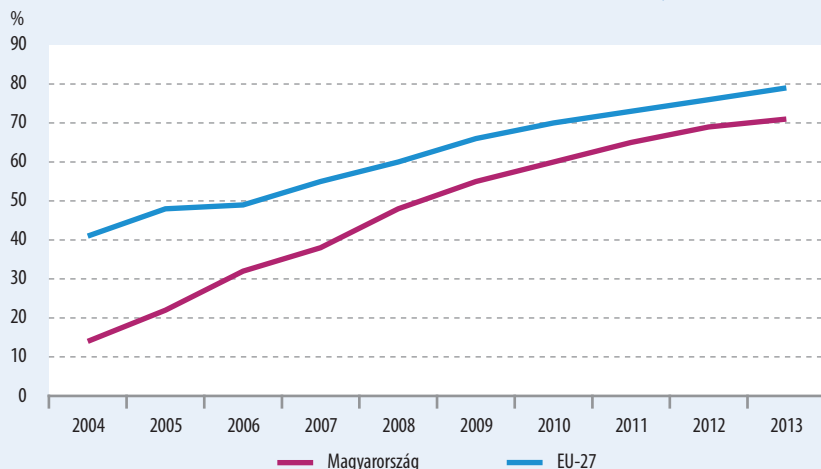
RO	52,9
HU	45,7
PL	44,8
BG	44,2
SK	39,8
LV	37,7
LT	28
GR, IT	27,3
EE	21,1
CZ	21,0
EU-28	17,4
SI	15,6
AT	14,7
PT	11,4
SE	11,2
DK	9,4
UK	8
FR	7,6
FJ	6,9
DE	6,7
LU	6,2
ES	5,2
MT	3,6
NL	2,6
CY	2,4
BE	2,0

6.4. Otthoni internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya

6.4.1. ábra

Az otthoni internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások arányának alakulása

2004 és 2013 között ötszörösére nőtt hazánkban az internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya, de még mindig 8 százalékponttal elmarad az Európai Unió átlagától.

Az internet manapság sok ember életében az egyik legfőbb információforrás szerepét tölti be. Egyaránt felhasználjuk munkához, tanuláshoz, szórakozáshoz, valamint mindennapi tevékenységünk kiegészítőjeként is. Az internet a legdinamikusabban fejlődő tájékoztatási forrás, számos információ kizárólag vagy legegyszerűbben csak általa érhető el, így az ahhoz való hozzáférés befolyásolja jóllétünket.

Az elmúlt években világszerte robbanásszerű a növekedés az internet-hozzáférésben. Hazánkban 2004 és 2013 között ötszörösére nőtt az internethez való otthoni hozzáférések száma. A régiók közül Közép-Magyarországon a legmagasabb a háztartások internettel való ellátottsága. Ebben a régióban a háztartások 78%-a rendelkezik otthoni internet-hozzáféréssel. Ez az arány Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön a legalacsonyabb (60%).

Az urbanizáció foka szerint is megfigyelhető különbség a háztartások internettel

való ellátottságában. Míg a sűrűn lakott, városi környezetben élő háztartások 69%-ában érhető el a világháló, addig a vidéki háztartások esetében ez az arány csak 51% volt.

A háztartásfő kora szerinti összehasonlításban a 30 és 50 év közöttiek esetében a háztartások több mint 80%-ában van internet. Az ennél idősebbeknél egyre kisebb arányban, a 75 év fölöttiek esetében már csak a háztartások 14%-ában érhető el a világháló.

Nemzetközi összehasonlításban a magyarországi háztartások internet-hozzáférése – a jelentős bővülése ellenére – még 8 százalékponttal elmarad az uniós átlagtól, 2012-ben Magyarország a tagállamok között a háztartások internet-ellátottsága szerinti sorrendben a 19. volt. A mutató értéke Hollandiában a legmagasabb, ott a háztartások 95%-ában van internet, a legalacsonyabb Bulgáriában, ahol a háztartások 54%-ában.

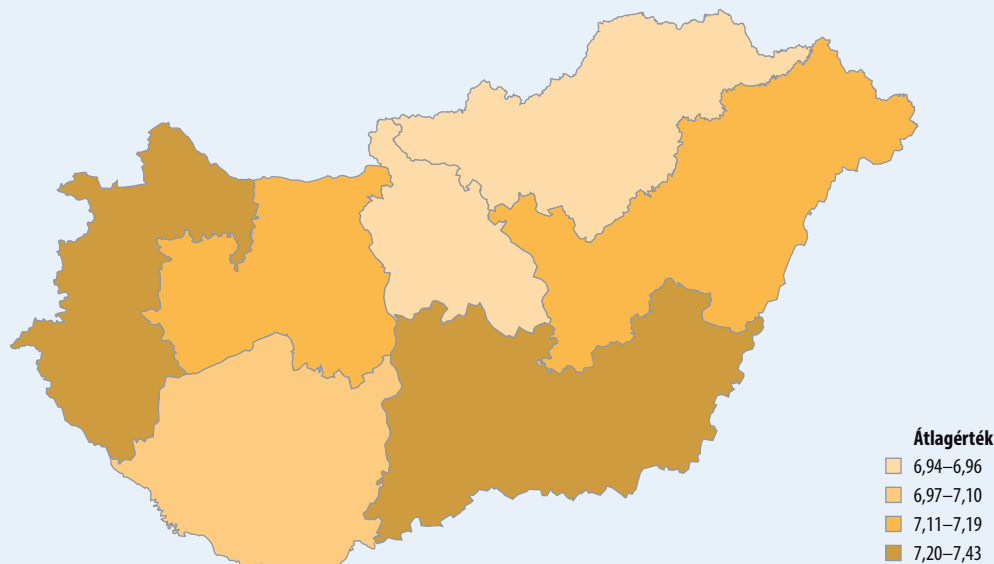
17. Otthoni internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya az Európai Unió tagállamaiban, 2013, %

6.5. Munkába járás körülményeivel való elégedettség

6.5.1. ábra

A munkába járásra fordított idővel való elégedettség átlagértékei régiók szerint, 2013

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

Az emberek Nyugat-Dunántúlon a leginkább, Közép-Magyarországon a legkevésbé elégedtek a munkába járásra fordított idővel.

Otthonunk, munkahelyünk elérhetősége, a munkába járásra fordított idő befolyással bír a lakókörnyezet megítélését.

A munkába járásra fordított idővel való elégedettség értéke a 11 fokozatú skálán mérve átlagosan 7,13 volt 2013-ban. Az indikátornak az urbanizációs szint, valamint településtípusok szerinti összetevése alapján kijelenthető, hogy a fővárosban élők az utazásra fordított időráfordítással valamivel kevésbé elégedettek (6,94), mint az ugyancsak sűrűbben lakott megyeszékhelyeken és megyei jogú városokban (7,20) élők. A régiók között Nyugat-Dunántúlon (7,43) és Dél-Alföldön (7,36) a legjobb, Észak-Magyarországon (6,96) és Közép-Magyarországon (6,95) a legrosszabb a munkába járásra fordított idővel való megelégedettség.

Az iskolai végzettséggel is szoros a kapcsolat: az alacsonyabb végzettséggel rendelkezőknél a mutató átlagos értéke 6,71 volt, miközben a végzettség emelkedésével növekedett az indikátor értéke, a felsőfokú végzettségűek esetén már 7,55-ös átlagérték volt.

A foglalkozási típus szerinti összehasonlítás alapján a fizikai munkát végzőkre alacsonyabb, a vállalkozók, szellemi tevékenységet végzőkre magasabb munkába járásra fordított idővel való elégedettség jellemző. A jellemzően segédmunkát végzőknél 6,63, alkalmazottat foglalkoztató vállalkozóknál 7,75 volt a mutató értéke.

7. Társadalmi tőke, társadalmi részvétel

	7.1. Részvételi arány a parlamenti választásokon	48
	7.2. A nonprofit szervezetek száma	49
	7.3. A nonprofit szervezeteken keresztül önkéntes munkát végzők száma	50
	7.4. Személyes kapcsolati háló	51
	7.5. Személyes kapcsolatokkal való elégedettség	52

Részvételi arány a parlamenti választásokon: a szavazásra jogosultakon belül azok aránya, akik részt vesznek a nemzeti országgyűlési választáson.

Nonprofit szervezetek száma: az adott évben működőnek tekintett nonprofit szervezetek száma.

A nonprofit szervezeteken keresztül önkéntes munkát végzők száma: az adott évben a nonprofit szektorban tevékenykedő rendszeres és alkalmi önkéntes segítők száma.

Személyes kapcsolati háló: a 16 év feletti személyeken belül azok aránya, akiknek van olyan ismerőse, rokona, akivel meg tudja beszélni személyes dolgait.

Személyes kapcsolatokkal való elégedettség: a személyes kapcsolatok szubjektív értékelése egy 0-tól 10-ig terjedő skálán.

A társadalmat nem csupán egyének, közösségek is alkotják. Az egyéni, illetve társadalmi jóllét szempontjából döntő jelentőségű, hogy ki mennyiben képes, illetve ténylegesen mennyire kapcsolódik be a társadalmi életbe. A dimenzióban összegyűjtött indikátorok a közösségi élet különböző formáiban való részvétel mennyiségi, illetve minőségi jellemzőiről kívánnak áttekintést nyújtani. A nonprofit szervezetek száma a civil szféra kiterjedtségéről szolgáltat információkat, a parlamenti választásokon való részvétel, illetve az önkéntes munkavégzés pedig a civil aktivitás egy-egy sajátos formájáról. A személyes kapcsolatok a közösségi élet elsődleges elemét képezik, amelyekre vonatkozóan a dimenzióban két indikátor található. Az egyik arról tájékoztat, hogy vannak-e az egyének támogató személyes kapcsolatai, a másik ezek minőségét jellemzi.

A társadalmi tőke dimenziója tekintetében ellentmondásos tendenciákról számolhatunk be. Míg a nonprofit szervezetek száma, illetve az önkéntes munkavégzés esetében stagnálásról, illetve enyhe növekedésről számolhatunk be, addig a parlamenti választásokon való részvételi arány csökkent az elmúlt időszakban. A személyes kapcsolatok tekintetben – akár annak mennyiségi, akár minőségi oldalát vesszük – jelentős különbségek vannak a különböző társadalmi csoportok között.

7.1. Részvételi arány a parlamenti választásokon

7.1.1. ábra

Részvételi arány a magyar parlamenti választások első fordulóján

A 2002-ben volt a legmagasabb a választási részvétel, az azóta megtartott három választáson folyamatosan csökkent a részvételi arány.

A parlamenti választásokon való részvétel a lakosság politikai aktivitásának legalapvetőbb formája. Ez az elsődleges módja annak, hogy az egyének kifejezzék véleményüket és beleszóljanak az őket érintő döntésekbe. Magyarországon 2014-ben a választópolgárok 61,73%-a vett részt a nemzeti parlamenti választásokon. Ez az érték az Európai Unió átlagával – ami az utóbbi években 68–70% körül alakult – összehasonlítva inkább alacsony-nak mondható.

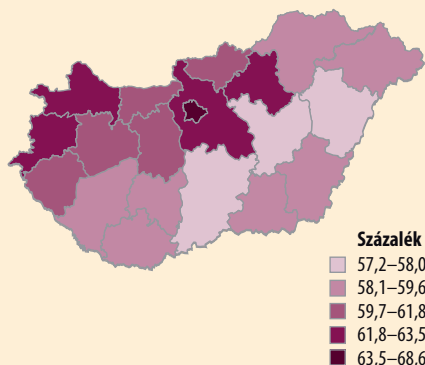
Az 1990 óta lezajlott választások első fordulóinak részvételi arányával összehasonlítva a 2014-es adat a második legkisebb érték. A legalacsonyabb részvétel 1998-ban volt, ekkor a szavazásra jogosultak 52,26%-a vett csupán részt a választásokon, a legmagasabb pedig 2002-ben, mikor a választási részvétel meghaladta a 70%-ot. Az azóta megtartott három választáson folyamatosan csökkent a részvételi arány.

A választási részvétel tekintetében jelentősek a területi különbségek. A legmagasabb részvétel 2014-ben Budapesten volt,

ahol a választásra jogosultak 68,64%-a adta le a voksát. Magas, 63% körüli volt még a választói aktivitás Pest, Győr-Moson-Sopron, Vas, illetve Heves megyében. A legalacsonyabb részvétel Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok, illetve Hajdú-Bihar megyében volt, ahol a választásra jogosultak nagyjából 58%-a vett részt a szavazáson. Összességében megállapítható, hogy elsősorban az ország északnyugati megyéire jellemzőbb magasabb, míg a déli, illetve keleti megyékben kisebb a szavazói aktivitás.

7.1.2. ábra

Részvételi arány a parlamenti választáson megyénként, 2014

18. Részvételi arány a parlamenti választásokon az Európai Unió tagállamaiban, 2010*

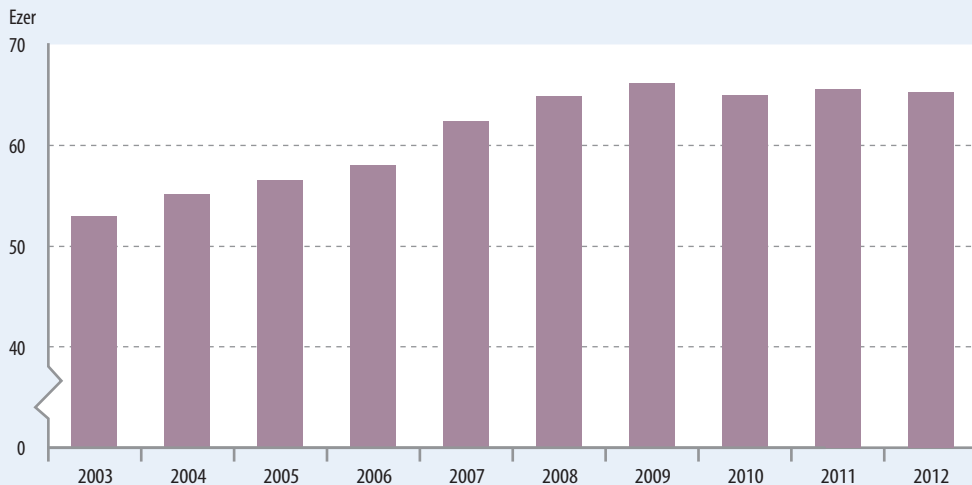
MT ^{c)}	93,0
LU ^{c)}	91,1
BE	89,2
DK ^{a)}	87,7
SE	84,6
CY ^{c)}	81,6
FR ^{b)}	80,4
IT ^{c)}	75,2
AT ^{c)}	74,9
NL ^{b)}	74,6
DE ^{c)}	71,5
IE ^{a)}	70
ES ^{a)}	68,9
EU-28 ^{c)}	67,9
FI ^{a)}	67,4
UK	65,8
SI ^{a)}	65,6
HU	64,4
EE ^{a)}	63,5
GR ^{b)}	62,5
CZ ^{c)} , LV ^{a)}	59,5
SK ^{b)}	59,1
PT ^{a)}	58
HR ^{a)}	54,2
BG ^{c)}	52,5
PL ^{a)}	48,9
RO ^{b)}	41,8
LT ^{b)}	35,9

*^{a)} 2011.^{b)} 2012.^{c)} 2013.

7.2. A nonprofit szervezetek száma

7.2.1. ábra
A nonprofit szervezetek számának alakulása

! Az elmúlt 20 éves időszakban a civil szervezetek száma csaknem megduplázódott, az utóbbi években azonban stagnált, illetve kismértékben csökkent.

A civil szervezetek a közösségi élet fontos színpontjai, ahol az egyének a privát szférán túllépve alakíthatják környezetüket. A nonprofit szervezetek száma gyors növekedésnek indult a rendszerváltást követő időszakban. 1993-ban 34 622 nonprofit szervezet működött Magyarországon, a szektor a következő években folyamatosan több ezer szervezettel bővült. A tendencia 1997-ig tartott, az ezt követő években a nonprofit szervezetek száma stagnált, illetve enyhén csökkent. A 2000-es években azonban újra dinamikus növekedési periódus indult, 2009-re a nonprofit szervezetek száma meghaladta a 66 ezret. 2010 óta a szektorban működő szervezetek száma évről évre enyhén csökkent.

A nonprofit szervezetek számának az elmúlt 20 évben lezajlott dinamikus növekedésével párhuzamosan a szektor tevékenységi szerkezete is átalakult. 1993-ban a szektoron belül működő szervezetek között a legnagyobb arányban a különböző sportszervezeteket találhattuk. E szervezeteknek az 1993-as 21,8%-os részaránya az elmúlt időszakban azonban folyamatosan csökkent, 2012-ben 11,7%-ot ért el. Szintén mérséklődött a különböző szak-

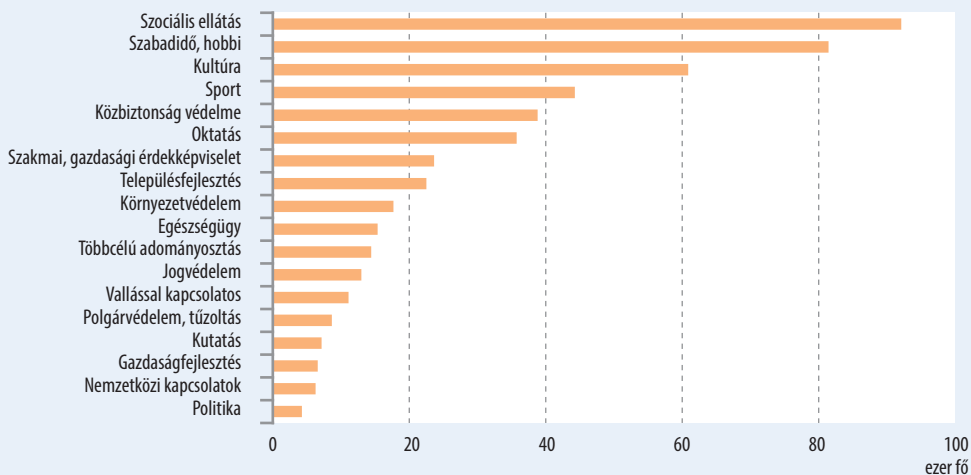
mai, illetve gazdasági érdekképviselettel foglalkozó nonprofit szervezetek szektorbeli súlya, amelyek részaránya 1993–1994-ben 12–13% körül mozgott, az utóbbi években azonban 6% körül alakul. E tevékenységek háttérbe szorulásával párhuzamosan azonban 12,7%-ról 17,2%-ra változott a szabadidős, illetve hobbiszervezetek részaránya. Növekedett még többek között az oktatás, a kultúra területén működő, valamint a településfejlesztéssel, gazdaságfejlesztéssel foglalkozó nonprofit szervezetek száma is.

7.3. A nonprofit szervezeteken keresztül önkéntes munkát végzők száma

7.3.1. ábra

A nonprofit szervezeteken keresztül önkéntes munkát végzők száma tevékenységcsoportok szerint, 2012

A nonprofit szervezeteken keresztül önkéntes munkát végzők száma az elmúlt időszakban megduplázódott a szociális ellátás, gazdaságfejlesztés és a jogvédelem területén.

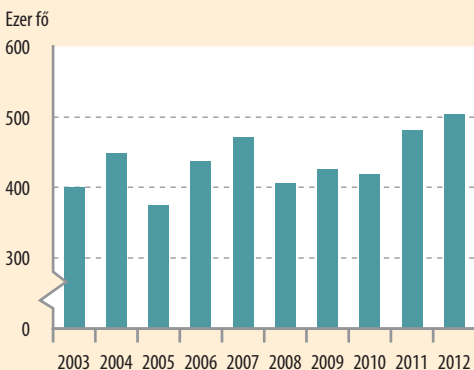
A nonprofit szervezetek száma közvetetten, az e szervezetek keretében végzett önkéntes munka viszont már közvetlenül utal a társadalmi önszerveződés mértékére. Hazánkban a nonprofit szervezeteken keresztül önkéntes munkát végzők száma az elmúlt időszakban nőtt: 2003 és 2010 között 400 ezer körül alakult, 2011-ben viszont megközelítette, 2012-ben pedig meg is haladta az 500 ezer főt.

A legtöbb önkéntes a szociális ellátás területén működő, illetve a szabadidős és hobbitevékenységet végző nonprofit szervezetekben tevékenykedik, a résztvevők száma megközelíti a 100 ezer főt. Jelentős számú önkéntes tevékenykedik még a kultúra, az oktatás, a sport, illetve a közbiztonság területén.

Az önkéntesek száma a különböző tevékenységet végző nonprofit szervezetek esetében az elmúlt időszakban különbözőképpen alakult. A szociális ellátással, a gazdaságfejlesztéssel, valamint a jogvédelemmel foglalkozó nonprofit szervezetek esetében volt a legnagyobb növekedés: önkénteseik száma megduplázódott az utóbbi tíz évben. Szintén jelentős, 50% körüli növekedés volt a kultúra, valamint a környezetvédelem területén. Ellenkező irányú változást, tehát az önkéntes munkát végzők számának csökkenését tapasztaljuk a sportszervezetek, a politikai szervezetek, illetve a közbiztonsággal foglalkozók esetében, az ott tevékenykedő önkéntesek száma csökkent.

7.3.2. ábra

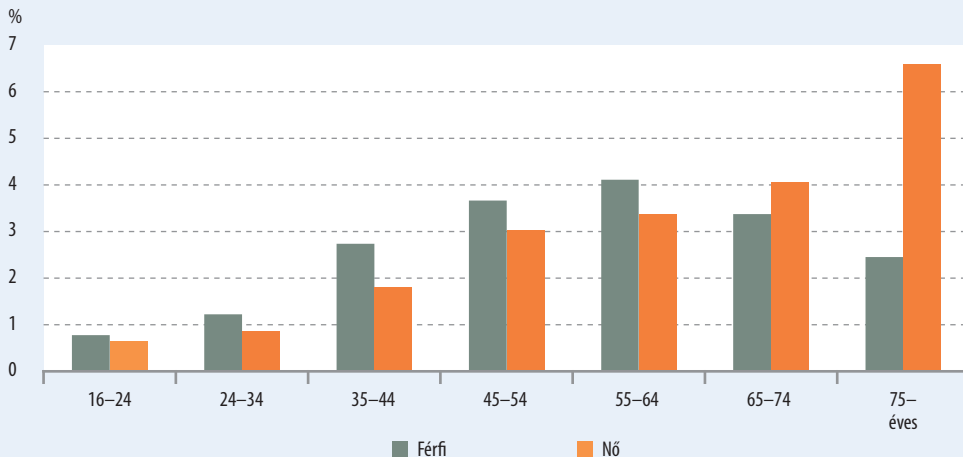
A nonprofit szervezeteken keresztül önkéntes munkát végzők számának alakulása

7.4. Személyes kapcsolati háló

7.4.1. ábra

Azok aránya, akik nem tudják senkivel megbeszélni a személyes dolgaikat, nemek és korcsoportok szerint, 2012

! *A fiatalabbak körében a férfiakra jellemzőbb inkább, hogy nem tudják megbeszélni senkivel a személyes dolgaikat, az idősebbek esetében viszont főként a nőket érinti probléma.*

Az egyén személyes kapcsolataira, társas kapcsolatrendszerére, annak megtartó erejére vonatkozik a következő indikátor, amely arról nyújt információt, hogy a megkérdezettnek van-e kivel megbeszélnie személyes dolgaikat.

2013-ban Magyarországon a 16 éves és idősebb népesség 2,8%-a nyilatkozott úgy, hogy nem tudja senkivel megbeszélni a személyes dolgaikat. Összességében nem mutatkozik nagy eltérés a férfiak, illetve nők között a személyes kapcsolatok hiányának e mutatója tekintetében, ha viszont korcsoportok szerint vizsgáljuk a nemek közötti különbségeket, akkor eltérő összefüggésekre bukkanhatunk. A nők körében az idősebb korosztályok rendre nagyobb arányban nyilatkoznak úgy, hogy nincs kivel megbeszélniük a személyes dolgaikat, a férfiak esetében azonban ez a tendencia csupán az 55-64 éves korosztályig érvényesül. Az ennél idősebb férfiak kisebb hányada panaszkodik a személyes kapcsolatok hiányára. A 65-74 éves korcsoport a nemek közötti különbségek tekintetében tehát fordulópontnak tekinthető.

A személyes kapcsolatok hiánya kevésbé jellemző a nőtlenekre, illetve hajadonokra, valamint a

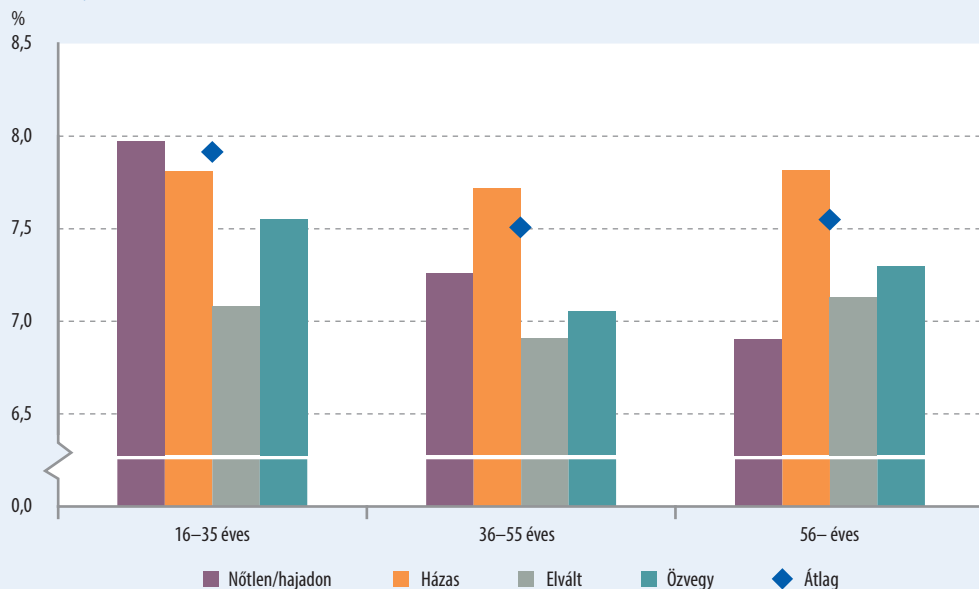
házasokra. A támogató személyes kapcsolatok hiánya sokkal nagyobb kockázatot jelent az elvált és az megözvegyült személyek körében.

A gazdaságilag aktívak körében kisebb azok aránya, akik nem tudják senkivel megbeszélni személyes dolgaikat. Az inaktívok egyes csoportjainál, különösen a fogyatékkal élők, az egészségügyi okból munkaképtelenek, valamint a nyugdíjasok esetében magas azok aránya, akik nem rendelkeznek megfelelő személyes kapcsolatokkal.

7.5. Személyes kapcsolatokkal való elégedettség

7.5.1. ábra

A személyes kapcsolatokkal való elégedettség* családi állapot és korcsoportok szerint, 2013

* Az elégedettséget 11 (0–10) fokú skálán mértük.

A házasságban élők kiemelkedően elégedettek személyes kapcsolataikkal.

Míg az előző indikátor a személyes kapcsolatok mennyiségéről nyújtott információkat, addig a jelenlegi a minőségét jellemzi. 2013-ban Magyarországon a 16 éves és idősebb magyar népesség 7,63-ra értékelte a személyes kapcsolataikkal való elégedettségét a 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol a 0 az egyáltalán nem elégedett, a 10 pedig a teljesen elégedett válasznak felelt meg.

A nők és férfiak között nincs jelentős különbség a személyes kapcsolatokkal való elégedettség tekintetében, de ahogy az előző indikátor esetében is megfigyelhettük, az életkor hatása különbözőképpen jelentkezik a két nem esetében. A férfiaknál a 45–54 éves korosztály elégedett a legkevésbé a személyes kapcsolataival, az ennél fiatalabbak, illetve idősebbek magasabbra értékelik kapcsolataik minőségét. A nők esetében a 45–54 évesek szintén az elégedetlenebbek köré sorolhatók, a nőknél azon-

ban inkább az a tendencia érvényesül, hogy minél idősebb valaki, annál kevésbé elégedett a személyes kapcsolataival.

A személyes kapcsolatok értékelése családi állapot szerint is jelentősen eltér. A házasságban élők életkortól függetlenül kiemelkedően elégedetnek mutatkoznak. A nőtlenek, hajadonok alapvetően szintén magasra értékelik a személyes kapcsolat minőségét, az életkor növekedésével azonban az elégedettségük folyamatosan csökken. Az elváltak, illetve az özvegyek, a fiatalabb korosztályoktól eltekintve szintén inkább elégedetlenebbek személyes kapcsolataikkal.

8. Társadalmi megújulás

	8.1. Teljes termékenységi arányszám	54
	8.2. Rekreáció lehetősége	55
	8.3. Anyagi helyzetre vonatkozó várakozások	56
	8.4. Alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyermekek aránya	57
	8.5. Bizalom az emberekben	58

A **teljes termékenységi arányszám** azt fejezi ki, hogy az adott év kor szerinti születési gyakorisága mellett egy nő élete folyamán hány gyermeknek adna életet.

A **rekreáció lehetőségét** a belföldi vendégéjszakák számával mérjük mely az adott évben a magyar vendégek által a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött éjszakák összes számát méri.

Az **anyagi helyzetre vonatkozó várakozások** mutató a háztartások jövőbeni anyagi helyzetének jelenlegi megítélését számszerűsíti. A háztartások az elkövetkező félévre előretekintve fejezték ki a pénzügyi helyzetük változására vonatkozó várakozásait a „javul”, „nem változik”, „rosszabodik” válaszlehetőségek valamelyikével.

Az **alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyerekek** olyan háztartásban élnek, ahol a munkaképes korú (18–59 év közötti) személyek átlagosan az előző évben a lehetséges munkaidejük kevesebb mint 20%-át töltötték munkával. Az indikátor az alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyerekeknek az összes 0–18 éves gyerekhez viszonyított arányát mutatja.

A **bizalom az emberekben** egy szubjektív indikátor, 0-tól 10-ig terjedő skálán (ahol a 0 jelenti a teljes bizalmatlanságot, 10 pedig a teljes bizalmat) méri, hogy az emberek összességében mennyire bíznak embertársaikban.

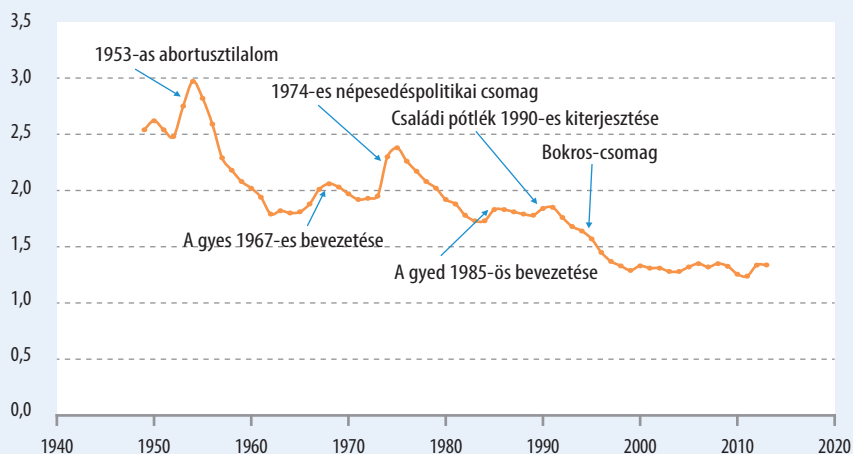
A társadalmi megújulás mint fogalom a nemzetközi jóléti mutatórendszerekben nem szerepel külön dimenzióként. A magyar jellegzetességeket is figyelembe vevő struktúra kialakításához, a hazai lakosság társadalmi állapotának teljes értékű jellemzéséhez azonban elengedhetetlen a társadalom megújulási képességének a szerepeltetése. Törekvésünket megerősítik azok a társadalomtudományi vizsgálatokra érvényes alapvető elméleti kritériumok, amelyek szerint a társadalmi jelenségekről azon a térségi szinten vizsgálva kaphatunk érvényes adatokat, ahol azok valószínűleg szerveződnek, funkcionálisan összetartozást, belső homogenitást mutatnak. A társadalmak megújulása nem nemzetközi, hanem nemzeti, regionális és lokális szinteken releváns. Ugyanakkor egy-egy társadalom jólétét nagymértékben befolyásolja a társadalmi megújulás képessége. A jövőre vonatkozó egyéni és társadalmi szintű várakozások, rekreációs lehetőségek nem csupán a jövő szempontjából fontosak, hanem hatással vannak a jelen jólétére is. A pozitív jövőkép magába foglalja azt a képességet és biztonságot, hogy a személy bízik abban, hogy a változó körülmények között mindig képes lesz megfelelő erőforrásokat mobilizálni, adott esetben nem csupán saját magában, hanem külső segítségben, a kölcsönösségben is bízhat. Mindezek elengedhetetlenek a megélt életérzés, a jólét szempontjából. A demográfiai változások, a jövőbe és a gyermekekbe fektetett energiák határozzák meg a jövő generációinak életét, jólétét.

8.1. Teljes termékenységi arányszám

8.1.1. ábra

A teljes termékenységi arányszám alakulása

! A fiatal párok még ma is átlagosan 2–3 gyermeket szeretnének, ám a valóságban csak 1–2 gyermeket vállalnak.

A világ modern kori történetében két jelentős népességnövekedési ciklust különböztethetünk meg. Az ipari forradalom idején Európa országainak népessége nőtt jelentős ütemben. Az európai népességtöbblet nagy része addig ritkán lakott kontinenseket népesített be. A második demográfiai robbanás napjainkban zajlik. Ez a folyamat elsődlegesen a fejlődő, elsősorban ázsiai és afrikai országokban zajlik. Ezzel párhuzamosan Európában – összefüggésben a demográfiai átmenet negyedik szakaszával – a születésszámok általános visszaesésének lehetünk tanúi.

A termékenységi ráta Magyarországon is csökkent, bő 100 év alatt negyedére esett vissza. 1900-ban egy nő átlagosan több mint 5 gyermeknek adott életet, 2013-ban már csak 1,34-nek, ami jelentősen kisebb, mint a népesség újratermelődéhez szükséges ún. reprodukciós szint (2,1) értéke.

Ugyanakkor azt is látni kell, hogy ez nem egy determinisztikus folyamat, a családpolitika olyan eszközei, mint például a családi pótlék, a gyermekgondozási támogatások és a gyermekgondozási intézmények rendszere képesek növelni a termékenységet.

Magyarországon a 20. századi három jelentős család- és népesedéspolitikai intézkedés – a gyed 1967-es és a gyed 1985-ös bevezetése, továbbá az 1974-es népesedéspolitikai csomag – növelte a termékenységet. Emiatt hazánkban a rendszerváltozás utáni években jóval lassabb volt a termékenység csökkenése, mint Kelet-Európában.

Ennek mérséklése érdekében az új, 2014 januárjában bevezetett népesedési intézkedéscsomag azt a célt tűzte ki, hogy a támogatási rendszer igazodjon a különféle család-típusok és élethelyzetek eltérő életpályáihoz, szolgálva a tervezett gyermekek megszületését, elősegítve a munka és a gyermekvállalás összeegyeztetését, ösztönözve a foglalkoztatottak számának növelését és a gyermekszegénység kockázatának csökkentését.

19. Teljes termékenységi arányszám az Európai Unió tagállamaiban, 2012

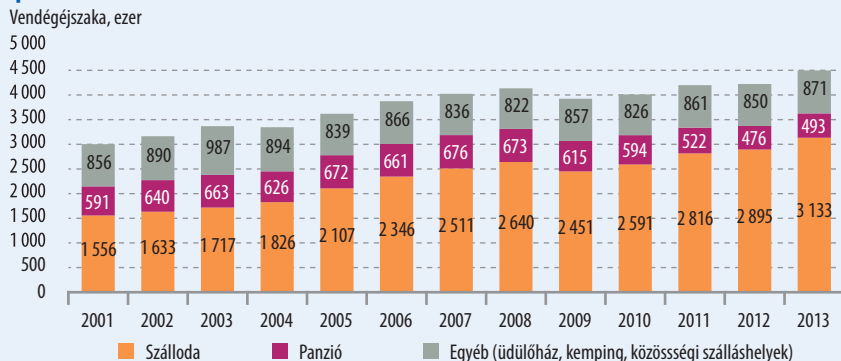
FR, IE	2,01
UK	1,92
SE	1,91
FI	1,80
BE	1,79
DK	1,73
NL	1,72
LT	1,60
EU-28	1,58
SI	1,57
LU	1,57
EE	1,56
RO	1,53
HR	1,51
BG	1,50
CZ	1,45
AT, LV	1,44
IT, MT	1,43
CY	1,39
DE	1,38
GR, SK	1,34
HU	1,34
ES	1,32
PL	1,30
PT	1,28

8.2. *Rekreáció lehetősége*

8.2.1. ábra

Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött belföldivendég-éjszakák száma szállástípusonként

! 2013-ban a Balaton idegenforgalmi régió kereskedelmi szálláshelyein töltötték el a belföldi turisták a legtöbb időt, összesen 3 millió éjszakát.

A turizmus szerepe az emberek életében jelentősen nőtt az elmúlt évtizedekben. A rekreációs lehetőségek, az utazás, a pihenés, a kikapcsolódás, az új élmények átélése aktív szerepet játszhat az emberek boldogságának, életminőségének, jóllétének a növelésében is.

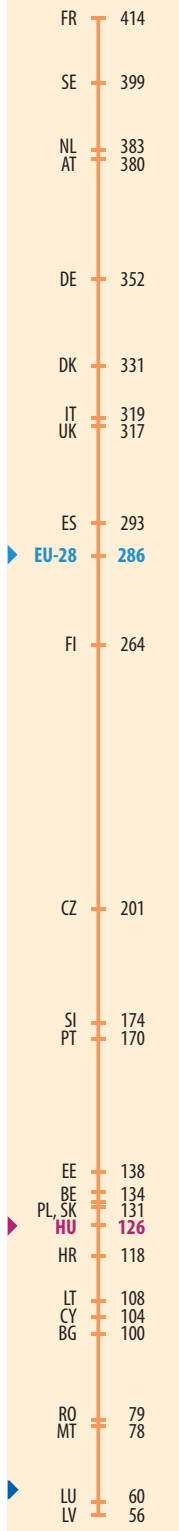
A turisztikai céllal utazók privát, kereskedelmi, nem üzleti célú és üzleti céllal üzemeltetett egyéb szálláshelyek közül választhatnak. A magyar lakosság turisztikai céllal 2013-ban összesen 8,2 millió alkalommal utazott külföldre és 31,6 millió napot töltött ott, a többnapos belföldi utazások száma 14 millió volt, 60 millió vendégéjszakával. A magyar lakosság 25%-a vett részt 1-3 éjszakás, 18%-a ennél hosszabb időtartamú utazáson. Összességében az utazás legalább egyik formájában a lakosság harmada volt érintett. Eredményeink szerint az iskolai végzettség jelentős hatással van (az emberek jövedelmi helyzetére és ezáltal) az utazási aktivitásra: a felsőfokú végzettségűek fele, a középfokú végzettséggel rendelkezők harmada, az alacsony végzettségűek közül pedig csak minden ötödik személy utazott el több napra 2013-ban.

A turizmusban a kereskedelmi szálláshelyek szerepe nemcsak a gazdasági és foglalkoztatási szerepük miatt fontos, hanem a

társadalomra és a környezetre gyakorolt jelentős hatások miatt is. Magyarországon a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött belföldi vendég-éjszakák száma az utóbbi öt évben dinamikusan növekedett. 2013-ban szállodákban, panziókban, üdülőlázakban, kempingekben és a közösségi szálláshelyeken 8,885 millió vendég fordult meg, összesen mintegy 23 millió vendégéjszakát töltve el. A vizsgált évben 4 millió 497 ezer belföldi vendég 10 millió 986 ezer éjszakát töltött a kereskedelmi szálláshelyeken. A Balaton idegenforgalmi régió vendégforgalma a legnagyobb. Itt 3 millió éjszakát töltöttek el a belföldi vendégek.

A vendégek 76%-át szállodákban töltötte. A wellness-, gyógy-, és termálszállók iránti igény folyamatosan növekszik. A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának emelkedése és a minőségi szolgáltatások felé történő eltolódás jótékonyan képes befolyásolni az emberek boldogságát, jóllétét, hiszen az itt szerzett élmények hajtóerőt jelenthetnek a későbbi nehezebb, feszültebb élethelyzetek megoldásához is.

20. Száz lakosra jutó belföldi vendégéjszakák száma az Európai Unió tagállamaiban, 2013

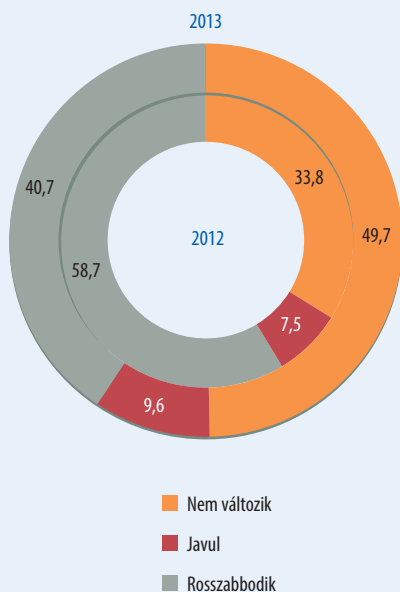

8.3. Anyagi helyzetre vonatkozó várakozások

8.3.1. ábra

A háztartások jövőbeli anyagi helyzetére vonatkozó várakozások

A fiatal felnőttek bíznak a leginkább anyagi helyzetük pozitív változásában.

A háztartások anyagi helyzetére vonatkozó várakozás előrejelző barométerként értelmezhető, mivel az indikátor által kifejezett szubjektív elvárások megelőzik a háztartásgazdaság tényleges helyzetének változását. A jövedelmek és a jóllét között háztartási szinten markáns a kapcsolat: az anyagi helyzet javulása növeli az étellel való elégedettség, a boldogság érzetének valószínűségét. Ezért a háztartások pénzügyi helyzetére vonatkozó várakozás a jövőbeli jóllét indikátorának is tekinthető.

2013-ban a háztartások fele vélte úgy, hogy nem fog változni a következő évben az anyagi helyzetük, mintegy 40% szerint romlás, 10% szerint javulás várható. Az utóbbi két évben az optimista és a semleges nézőpontot képviselők aránya 41,3%-ról 59,3%-ra növekedett.

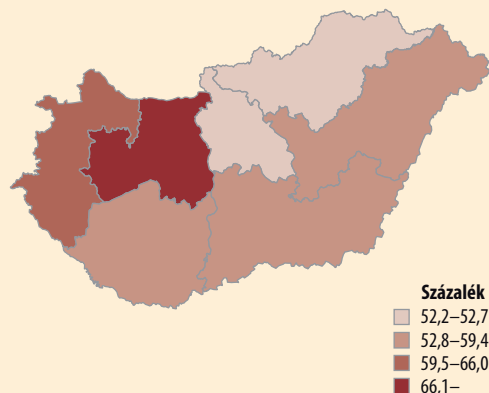
A jövőre vonatkozó várakozások szorosan összefüggnek az aktuális anyagi helyzettel. Az alsó jövedelmi ötödbe tartozók 55%-a szerint romlani fognak anyagi pozíciójuk, míg a felső ötödben elhelyezkedők 70%-a vélte úgy, hogy nem változik, vagy javulni fog pénzügyi helyzetük. A legnagyobb változás, hogy 2013-ban a legszegényebbek kevésbé voltak pesszimisták, mint egy évvel korábban. Míg 2012-ben a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók 72%-a vélte úgy, hogy anyagi helyzete romlani fog, addig 2013-ban ez az arány 55%-ra mérséklődött. Eközben a leggazdagabb jövedelmi ötödbe tartozók között a javult vagy nem változik válaszok aránya 54%-ról 70%-ra növekedett.

Az anyagi helyzet javulásában leginkább a fiatal felnőttek bíznak (17%), az idősebbek korosztályokban található nagyobb arányban pesszimistákat (45%), míg a 75 év felettiak többsége szerint (59%) nem várható sem pozitív, sem negatív változás.

A pénzügyi helyzet javulásába vetett bizalom, a nyugati megyékben élőkre sokkal jellemzőbb, mint a kelet-magyarországiakra. Egy markáns kelet–nyugati és egy észak–déli percepció tagoltság egyszerre érvényes Magyarországra. A legoptimistábbak Közép-Dunántúl lakosai, a legpesszimistábbak az Észak-Magyarország régióban élők.

8.3.2. ábra

Anyagi helyzet javulásában, vagy változatlanságában bízók aránya régióinként, 2013

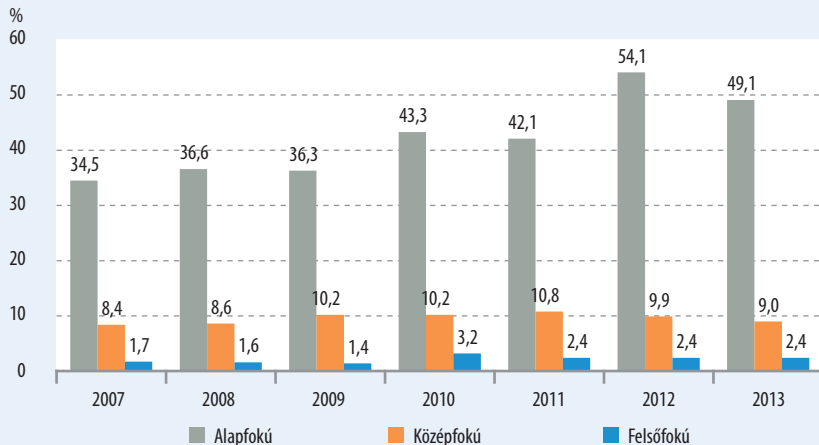

8.4. Alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyermekek aránya

8.4.1. ábra

Alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyermekek aránya a szülők legmagasabb iskolai végzettsége szerint

! 2013-ra az alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyermekek aránya 14,4%-ra csökkent.

A gyermekek életminőségébe, fejlesztésébe fektetett energiák hatással vannak a jövő generációinak életére, jólétére. Az alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyermekek egyrészt a szegénység kockázatának nagyobb arányban vannak kitéve, másrészt a hátrányok átörökítődésének valószínűsége miatt ez a helyzet kihathat egész életükre, továbbá a gyermekek társadalmi kirekesztődése fokozódhat a családi környezetben tanult, általános normáktól eltérő időbeosztás, életviteli sémák és értékek miatt.

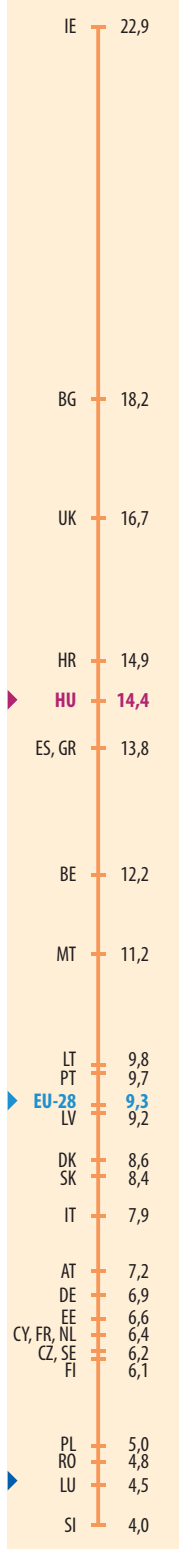
A családtámogatásoknak jelentős szegénységscsökkentő hatásuk van, de nem ez az egyetlen befolyásoló tényező, a nagyobb munkaintenzitás szintén a szegénységi kockázat csökkenésével jár. Ezért az állam részéről kiemelt feladat a foglalkoztathatóságnak, foglalkoztatásnak az elősegítése, a háztartások, ezen belül a gyermeket nevelő családok esetén a munka keresése.

Öregedő társadalmunkban nem csupán az időskorúakat érinti az inaktivitás, a gyermekeket nevelő családok életében is jelen

van az alacsony munkaintenzitás. Az ilyen háztartásban élő gyermekek aránya a 2007-es 10%-os értékről 2012-re 15,7%-ra nőtt, majd 2013-ban – a legtöbb uniós tagországgal ellentétben – csökkent, jelenleg 14,4%.

A munkaintenzitás és az iskolai végzettség között szoros kapcsolat van: 2013-ban azokban a háztartásokban, ahol a szülők legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkeztek, a gyermekek közel fele (49,1%) alacsony munkaintenzitású környezetben élt. Ez az arány a magasabban iskolázott szülők gyermekei esetén lényegesen alacsonyabb volt. Mindez arra enged következtetni, hogy a minőségi oktatáshoz, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása jelentősen képes mérsékelni a felnőtt népesség aktív és passzív munkanélküliségét, valamint a gyermekek esetében a hátrányos helyzet átörökítését.

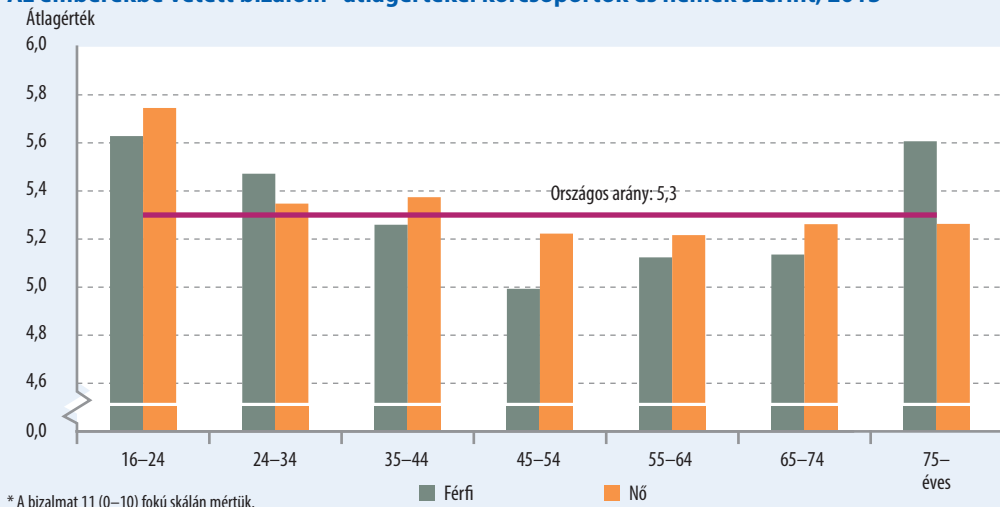
21. Alacsony munkaintenzitású háztartásban élő gyermekek (0–18 évesek) aránya az Európai Unió tagállamaiban, 2013, %

8.5. Bizalom az emberekben

8.5.1. ábra

Az emberekbe vetett bizalom* átlagértékei korcsoportok és nemek szerint, 2013

Az embertársainkba vetett bizalom az iskolai végzettség szintjének növekedésével emelkedik.

A pozitív jövőkép magában foglalja azt a képességet és biztonságot, hogy a személy bízik abban, hogy a változó körülmények között mindig képes lesz megfelelő erőforrásokat mobilizálni. Adott esetben nem csupán saját magában bízhat, hanem mások támogatására, segítségére is számíthat. Az embertársakkal történő pozitív együttműködés, az emberekbe vetett bizalom tehát a társadalmi tőkével, a társadalmi megújulással, valamint a jövőre vonatkozó jólléttel is szoros kapcsolatban áll.

Az általános bizalommal kapcsolatos válaszok értékei alapján hazánkban (0 = „senkiben sem bízok”; 10 = „a legtöbb emberben meg lehet bízni”) az emberek közepes mértékben bíznak embertársaikkban, az országos átlagérték a teljes lakosságra 5,30. A nők bizalmatlanabbak (5,20), mint a férfiak (5,54).

A legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint tendenciózus különbségek mutathatók ki: minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál inkább jellemző a nagyobb bizalom az emberekben. A legfeljebb általános iskolai végzettségűek átlagosan a legbizalmatlanabbak (nők: 4,73;

férfiak: 4,97), míg az egyetemi vagy doktori végzettséggel rendelkezők esetén ez az érték 6,0 fölé emelkedik (6,01; 6,39).

Az emberekben való általános bizalomnak az életkor függvényében történő vizsgálati eredménye szerint a fiatalokra és az idősekre jellemzőbb a magasabb bizalmi szint, míg a középkorúak tűnnek a legbizalmatlanabbaknak.

Rendkívül figyelemre méltó, hogy az 50. életév körüli korcsoport esetén több vizsgált szubjektív jólléti változó is drasztikus csökkenést, mélypontot mutatott. Az embereket érintő bizalmatlanság sem kivétel, ebben a korosztályban a legalacsonyabb az átlagértéke. Az idősebb korosztályokra a bizalom növekedése jellemző: a 66–75 évesek körében alulról közelíti a lakossági átlagot, és a 76 évnél idősebbek esetén az emberekbe vetett általános bizalom a teljes népesség átlaga felé emelkedik.